

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Ars grammaticae Iaponicae linguae

Author: Diego Collado

Release date: February 8, 2006 [EBook #17713]

Language: Latin

Credits: Produced by Louise Hope, David Starner and the Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ARS GRAMMATICAE IAPONICAE LINGVAE ***

Transcriber's Note:

This e-text contains some letters with unusual diacritics:

ã ë ĩ õ ù (tilde on any vowel)

ö ů (hacek / "caron")

ę ("e caudata" = æ)

œ (oe ligature)

If any of these characters do not display properly—in particular, if the diacritic does not appear directly above or below the letter—you may have an incompatible browser or unavailable fonts. First, make sure that the browser's "character set" or "file encoding" is set to Unicode (UTF-8). You may also need to change your browser's default font.

A number of typographical errors have been corrected. They have been marked in the text with [mouse-hover popups](#). Details are explained at the [end of the file](#) after the author's Errata.

In addition to the ordinary page numbers, the printed text labeled the recto (odd) pages of the first two leaves of each 8-page signature. These will appear in the right margin as A, A2...

A R S
GRAMMATICAE
I A P O N I C A E
L I N G V A E.
I N G R A T I A M E T A D I V T O R I V M
eorum, qui prædicandi Euangelij causa ad
Iaponiæ Regnum se voluerint conferre.

*Composita, & Sacræ de Propaganda Fide Congregationi
dicata à Fr. Didaco Collado Ordinis Prædicatorum
per aliquot annos in prædicto Regno
Fidei Catholicæ propagationis
Ministro.*

R O M Æ,
Typis & impensis Sac. Congr. de Propag. Fide.
M D C X X X I I.
SVPERIORVM PERMISSV.

*Imprimatur si placet Reuerendiss. P. M. S. Pal. Apost.
A. Episc. Vmbriaticen. Vicesg.*

Imprimatur

Fr. Nicolaus Riccardius S. Pal. Apost. Magister,
Ordinis Prædicatorum.

The book contains no Contents or Index. Instead, the full chapter titles are listed here.

[Prologus ad lectorem.](#)

[De nomine & eius declinatione, & genere.](#)

[De pronomine.](#)

[De pronomine secundæ personæ scilicet ego &c.](#)

[De pronomine secundæ personæ: scilicet Tu, tui, tibi, &c.](#)

[De pronomine tertię personæ, scilicet ille, illa, illud.](#)

[De pronomibus relatiuis.](#)

[De formatione verborum, & coniugationibus.](#)

[De Præterito imperfecto, perfecto, & plusquam perfecto.](#)

[De futuro primæ coniugationis.](#)

[Imperatiuum primæ coniugationis.](#)

[Optatiuum primæ coniugationis.](#)

[Subiunctiuum primæ coniugationis affirmatiuæ.](#)

[Infinitiuum.](#)

[Prima coniugatio negatiua.](#)

[Secunda coniugatio affirmatiua.](#)

[Secunda coniugatio negatiua.](#)

[Tertia coniugatio affirmatiua.](#)

[Tertia coniugatio negatiua.](#)

[Coniugatio verbi substantiui negatiui.](#)

[De Particulis conditionalibus.](#)

[De verbo potenciali.](#)

[Verba irregularia quo ad coniugationes.](#)

[De verbo adhuc, & de eius formatione & differentijs.](#)

[De aliquibus verbis quæ de se habent honorem determinatum.](#)

[Aduertentiæ circa coniugationes verborum.](#)

[De Adverbiis.](#)

[Caput primum.](#)

[De aduerbijs locorum.](#)

[Aduerbia ad causam interrogandum & responendum.](#)

[Aduerbia temporis.](#)

[Aduerbia negandi.](#)

[Aduerbia affirmandi.](#)

[Adverbia comparatiua.](#)

[Aduerbia superlatiua.](#)

[Aduerbia intensionis & exaggerationis.](#)

[Aduerbia congregandi.](#)

[Aduerbia concludendi, & aduertendi.](#)

[De Præpositionibus casuum.](#)

[De coniunctionibus & diuisionibus.](#)

[De interiectione.](#)

[De syntaxi, & casibus, quos regunt verba.](#)

[De Arithmetica Iaponiæ & materia numerorum, in quibus hoc opus hic labor.](#)

[Aliquæ regulæ coniugationum in scriptura librorum.](#)

[Errata.](#)

PROLOGVS AD LECTOREM.

Et aduertentiæ aliquæ pro Iaponicæ linguæ perfecta pronuntiatione.

Etsi quondam à principio plantationis Orthodoxæ fidei nostræ in Regno Iaponico, composita fuerit quædam ars grāmaticæ linguæ prædictæ a P. Ioanne Rodriguez Societatis Iesu; quia tamen raro res in sua prima conditione perfectæ lumen aspiciunt, & aliàs, ob temporum diuturnitatem, vix aliquam copiam prædictæ artis est iam inuenire: Visum est mihi, aliquale Deo, & ministris fidei propagationis (quæ sine linguæ instrumento non potest esse) obsequium præstiturum, si extractis ab arte prædicta necessarijs (sunt enim multa) & relictis, quæ peritis in prædicta lingua talia non probantur; additis etiam ijs, quæ experientia, & vsu, lectioneque continua librorum, Deo largiente (qui dat verbum Euangelizantibus) sum adeptus, in compendium alarè, & sub breuitate redigerem præcepta omnia quæ ad eruditè vtendum lingua Iaponica, prædicatoribus (pro quibus labor est assumptus) sunt necessaria. Quia verò simul cum præceptis, & regulis, expedit exempla, in quibus prædicta regulæ verificantur ponere; libuit etiam ad maiorem discipulorum consolationem & iuuamen non solum hoc; sed etiam exemplorum omnium declarationem in lingua Latina (quæ inter Theologos est cõmunior) adiungere, quo nihil a magistro restet amplius desiderandum. Et si verò ea omnia, quæ tam in hac arte; quàm in Dictionario (quod Deo dante, quanto citius in lucem edere gestio) continentur meo iudicio sint satis limata, & secuta, quibus fiducialiter quiuis vti potest; Examini tamen, & iudicio melius sentientium subiecta esse volo, vt fidei prædicatio ab eruditore lingua, fructuosior euadat.

Quando duæ vocales immediate coniunguntur in aliquo vocabulo linguæ Iaponicæ; non pronunciantur sicut in Latina valeo, aut in Hispanica vaca, sed vtraque integra per se profertur, v,a; v,o; v,i.

Litera, s, pronuntiat sicut, sç, v.g. susumùru, sçusçumùru.

Litera, j, pronuntiat blande, sicut in lingua Lusitanica joaõ, & judeo.

4 *Litera x, pronuntiat etiam blande sicut in lingua Lusitanica queixumes.*

Quando supra literam, o, fuerit hoc signum ^ pronuntiat, ô, ac si esset, ou, labijs quasi iunctis, & ore penè clauso: v.g. búppô.

Quando verò supra o, fuerit hoc signum, v, vel, ó, pronuntiat ore aperto, & ac si essent duæ literæ, oo, v.g. tènxó, vel gacuxõ.

Si vero prædicta signa, fuerint supra ú, pronuntiat ù, detentum, ac si essent duo, v.g. Tàifú, Aiaù.

Quando fuerit hoc signum ~ super aliquã literam ex vocalibus debet proferri sicut, n; sed non in integrum, sed cursim & leniter v.g. vãga.

Qe, & qi, scribuntur absque, u, quia quando, u, sequitur post, q, vel post, c, utraque integrè pronuntiat absque sinalepha v.g. quõdai, quàinìn:

Quando post, g, sequitur, u, & postea immediatè alia vocalis e, vel, i, pronuntiat sicut in lingua Hispanica, v.g. guenin; si vero litera, i, ponatur immediate post, g, absque, v, pronuntiat sicut Italicè, giorno, v.g. Xitãgi.

Litera, z, pronuntiat ea vi, qua in lingua Hispaniæ, Zumbar, v.g. mizu.

Si verò fuerint duo, zz, violentiùs feriuntur, v.g. mizzu.

Quando fuerint duo, tt, xx, zz, qq, cq, ij, pp; vtrumque oportet ferire vt fit perfecta pronuntiatio, & vis significationis percipiatur: nam v.g. mizu, significat mel; & mizzu, significat aquam: vnde si eadem, vel violentia, aut lenitate vtrumque pronunties vel aquam tantum, vel mel solùm tibi proferent.

Quando, ch, antepositur vocali, pronuntiat sicut Hispanice, chimenea: v.g. fochó.

Si vero, nh, antepositur vocali, pronuntiat sicut Hispanicè, maña, v.g. nhuva.

Litera, f, in aliquibus Iaponiæ prouincijs pronuntiat sicut in lingua Latina; in alijs autem ac si esset, h, non perfectum: sed quodam medium inter, f, & h, os & labia plicando, & claudendo, sed non integrum, quod vsu facilè compertum erit: v.g. fito.

5 *Quando, tç, in aliquo vocabulo fuerit (quod est valde frequens) orare debet discipulus Deum, vt ei venas pronuntiationis aperiat quia est difficilis, & in nulla lingua alia, est talem pronuntiationem inuenire: non enim pronuntiat vt tç, aut ut t, uel, c, solùm, sed uiolenter percutiendo lingua dentes, ita ut utraque litera, &, t, & ç, & plus, ç, quàm, t, ferri uideantur: u.g. tçùtçùmü.*

Litera, r, pronuntiat blandè & leniter ubicumque inueniatur, siue sit in principio, siue in medio uocabuli; u.g., ranguió, cutabirùru.

Ya, ye, yo, yu, pronuntiantur sicut in lingua Hispanica.

Quando à Iaponijs pronuntiantur uocabula finita in, i, uel v, uix percipitur litera finalis a tyronibus: u.g. qui audit, gozàru, putat se audiuisse, gozàr, & qui audiuit fitòtçü, credit se solum audiuisse, fitòtç, & cum audit, àxi no fàra, percipit solum, àx no fàra.

Quando uocabulo finito in uocali subsequitur incipiens in consonanti, præcipuè si sit, b, uel, s,

inter ipsam uocalem, & consonantem, pronunciatu litera n, sed non perfecta; sed lenis: u.g. sònò gotòqu.

Circa uocabulorum accentus magnam adhibui curam, ut illos signis suis proprijs locis supra literas in quibus accentus fieri debent, adaptatis, sensus & sententia loquentis percipiatur: u.g. qèi xèi, habet accentum in utroque, èè. fibicàxi, habet in prima, i, & in, a, & idem in dictionario seruabitur ordo, notando accentus ea perfectione, qua summa cum diligentia potui percipere, si in aliquo sum deceptus, paratus sum corrigi; ea uerò quæ diminute fuerint dicta, uel desuerint, tam in arte; quàm in dictionario; cum facile sit addere; à doctiore supplebuntur, qui tertiam artem, & secundum dictionarium aggredietur: ego enim ne à patre familias & Domino Deo nostro reprehenderer, talentum nolui habere repositum in sudario, sed duobus, alia saltem duo superlucrari, & cooperari salutem Iaponiorum; non solum prædicando, sed præhendo prædicatoribus, si possem instrumenta linguæ, & præcipuè modo ut possint illam extra Iaponiam addiscere: cum propter instantem persequutionem in Iaponia uix sit hoc possibile. Vale & uiue felix lector. Matriti die 30 Aug. Ann. 1631.

- 6 *In hac arte Grammaticæ seruauimus ordinem, quem peritus Antonius Nebrissensis, & alij seruarunt in suis linguæ Latinæ, per partes, uidelicet Orationis, nempe Nomen, Pronomen, &c.*

De nomine & eius declinatione, & genere.

In lingua Iaponica non sunt declinationes per casus sicut in Latina, sed sunt quædam particulæ, quæ postpositæ nominibus, casuum; differentias constituunt in omnibus nominibus, tam appellatiuis, quàm proprijs. Quæ constituunt nominatiuū, sunt quinque, va, ga, càra, no, iòri. Particula, va, postponitur quando quasi reduplicatiue, seu specificatiue volumus explicare rem vel personam significatam per tale nomen; siue sit primæ, siue secundæ, vel tertiæ personæ: v.g. Vatacùxi và mairànu, ego, vel, quod ad me attinet, non ibo. Particula, no, postponitur secundis & tertijs personis, & præcipuè si sint inferioris ordinis; & quando in oratione est aliquod relatiuum, quod non denotat actionem transitiuam: v.g. Sònàta no mòxita còto, id quod tu dixisti.

- Postponitur etiam particula, no: quando aliquid indefinitum dicitur: v.g. iè no àrucà miió, uide si sint domus. Particula, ga, postponitur regulariter primis & tertijs personis inferioribus, & etiam secundis quando sunt etiam infimæ vel humiliantur: v.g. Pedrõga qita, Petrus uenit. Solent etiã hanc particulam postponere quando aliquid indefinitè uolunt dicere, sicut dictum est de particula, no: v.g. còco ni và iègà naicà? non sunt hic domus? & si in oratione sit relatiuum non dicens actionem transitiuam, si referat rem inferioris & humilis ordinis, postponitur etiam particula, ga: v.g. sorègaxi ga càita fumi, Epistola, quam ego scripsi, sòchì ga iúta còto, quod tu dixisti. Particulæ, càra, & iòri, postponuntur & faciunt nominatiuum quando oratio dicit actionem transitiuam, & præcipuè si est oratio relatiui. v.g. Deus iòri cùdasàrèta gracia, gratia, quam Deus dedit. Tòno càra còre vo vòxe tçuqerarèta, Dominus hoc præcepit. Aliquando etiam nomina sunt in casu Nominatiui absque aliqua particula: v.g. Pedro Ioaõ vo iòbarèta, Petrus uocauit Ioannem. Genitiuo sunt duæ particulæ, uidelicet no, & ga. Particula, no, seruit omnibus personis superioris ordinis: v.g. Padre no vò qirumòno, Patris uestis seu habitus: ga, postponitur omnibus personis inferioris ordinis: v.g. Pedrõ ga fùmi, Epistola Petri. so chìga mòno, res tua, àrè ga càne, argentum illius, Tòno vàio cù ga fucài fito già, Dominus est magnæ cupiditatis, idest ualde cupidus. Aliquando etiam prædictis particulis genitiuum constituentibus postponitur particula, to, v.g. Pedro no to degozàru, est Petri. Sed non est modus loquendi perfectus, unde melius est illo non uti; ponitur tamen ut auditus intelligatur. Quando uerò coniunguntur duo nomina substantiua ad faciendum unum quasi connotatiuum, non est necessaria particula genitiui, u.g. còcuxu, dominus regni. Secundum regulam tamen ordinariam deberemus dicere còcu no xù, & hic modus faciendi connotatiua absque particula genitiui, est regularis in lingua Iaponica. u.g. Maria còto, res Mariæ.*

Datiuum constituunt duæ particulæ scilicet, ni & ie, u.g. Pedro ni mòxita, dixi Petro. Padre ie àgue maraxita, Patri dedi, uel obtuli.

Accusatiuum constituunt quinque particulæ, vo, vòba, va, ie, ga, Prima uidelicet, vo, est usitatio: u.g. Pedro uoiòbe, uoca Petrum, va, utuntur quando uolunt in particulari explicare rem significatam per nomen in accusatiuo, u.g. niffon guchi và Xiranu, linguam Iaponicam nescio. Particula, vòba, est idem quod, vo va, conuertendo secundam literam, u, in, b, ea uero utuntur sicut, va, u.g. fune vòba nòri sutète; cane bacàri tòri maràxità, relinquens nauigium: argentum seu pecunias tantum accepi; ie, utuntur ad significandum locum ad quem: u.g. Roma ie mairõ, ibo Romam, ga, postponitur nominibus significantibus res inanimatas, seu humiles: u.g., àre iè gozàre, mòno ga mòxitaì, accedas illuc, habeo enim tibi aliquid dicere, fit etiam accusatiuum absque aliqua particula ut in exemplo antepenultimo in quo secundum accusatiuum est sine particula.

- 8 *Vocatiuum constituit particula, icàni, sed non postposita nominibus sicut & reliquæ, sed anteposita: u.g. icàni qimi còre vò gorònjereari, uideas hoc domine. Regularius uerò fit uocatiuum absque aliqua particula: u.g. Padre sàma qicàxerareio, audias reuerende pater.*

Ablatiuo sunt tres particulæ, iori, càra, ni, tertia scilicet ni, facit locum in quo: v.g. iglesia nìgozaru, est in ecclesia: aliquando vtuntur, ni, anteposito, no, v.g. sònàtà nò ni Xiàru cà? facis hoc tuum? vel accipis tibi? sed hic magis uidetur datiuum, quam ablatiuum. Particulæ càra, &, iòri, sunt communiore ad ablatiuum constituendum: v.g. Madrid càra màitta, ex Matrito ueni, Pedro iòri coròsarèta, occisus fuit à Petro.

Ad constituenda pluralia sunt etiam quatuor particulae, quae postpositae immediate nominibus, illa pluralia constituunt, postea verò, sequuntur particulae positae casus constituentes. Prædictae autem quatuor particulae sunt, tachi, xu, dòmo, ra. Prima particula scilicet, tachi, facit pluralia nomina significantia res nobilis ordinis, & quas volumus honore afficere; v.g. Tòno tachi, domini. Particula, xu, constituit pluralia nomina significantia res nobiles quidem; sed non ita supremi ordinis: v.g. samurài xu, nobiles; qui non sunt domini. Particula, dòmo, postponitur nominibus significantibus res humiles, siue rationales siue viuentes sensibiles, siue inanimatas: v.g. fiàcuxò dòmo, agricolae, ixĩ dòmo, petræ, mmã dòmo, equi. Particula, ra, facit pluralia nomina significantia res vilissimas, vel quae despectui habentur: v.g. Iudeora, Iudæi. Pluralibus sic iam per istas particulas constitutis, postponuntur particulae casus constituentes secundum orationum exigentiam: v.g. tòno tachi no cõtò dòmo vo varú iúnà, ne maledicas res dominorum.

Aliqua etiam sunt vocabula, quae de se pluralitatem important: v.g. tò mò gàra, significat homines, Nàn bàn mòno, res Europeas, Nàn bàn mòno vo fomùru nà, ne laudes res Europæ:

Particula verò icàni, quae, vt supra dictum est, facit uocatiuũ non postponitur pronominiibus pluralibus iam factis; sed semper antepositur, particulae autem facientes plurale postponuntur: u.g. icàni Padre tachi vo qìqì nasarèio, audite reuerendi patres.

9 *Duae uerò particulae ex quatuor suprapositis, quae faciunt plurale, scilicet domo, & rà aliquoties sunt singulariũ uerbi gratia. vare rà, uel, midòmo, ego: aliquando etiam utraque simul inuenitur in singulari: u.g. midomo ra, ego, midomo rà ga meum vel mei: postponuntur etiam prædictae particulae, domo, vel, ra, singularibus, vel quando volumus humiliare res significantas aut de successu significati per orationem non sumus ita certi; sed quasi dubitamus: v.g. sarã dò mò ga itài, dolet mihi venter, àsũ dò mò v à rù mài, crastina die non erit, àsù rà v à narõ mòde, crastina die forsitan ita erit.*

B

Particula, va, postponitur nominibus tam singularibus; quàm pluralibus iam per particulas articulatis: v.g. còcoie va mairànu, huc non veniat, còco càra va dènu, hinc non exiuit, còco ni v à iru mài, huc non intrabit: aliquando etiam particula, va, supplet particulas articulares: v.g. funè-de sàie ióió tçùita ni, cachi va nàcanaca nàru mài, si nauigio vix perueni; pedibus, vel pedes, absque dubio non peruenissem. Hic particula, va, supplet particulam, càra.

In ista lingua Iaponica non sunt etiam genera, masculinum videlicet, femininum, & neutrum, sicut sunt in Latina; sunt tamen aliqua nomina, quae ex se sunt, vel masculina, vel feminina, quia ex sua significatione dicunt vel masculinum, vel feminam determinatè; sunt etiã aliqua nomina ex se còmunia duobus. Particula, vo, ante posita nominibus significat masculinum. Particula verò, me, ante posita significat feminam in rebus, quae non habent genera propria: v.g. vo ì vo, significat piscem masculinum, mè i vo significat piscem feminam: vojica, significat caprum siluestrem, mè lica, significat capream, còma, significat equum; zoiacu, equam; xò, significat accipitrem masculinum; dàì, feminam, cotòi, significat taurum, meuxi, vaccam. votòco, significat virum, vonãgo, vel nhóbó, vel, vònna, significat mulierem. In dictionario omnia expressè ponentur, quae ad memoriam venerint.

10 *In nominibus etiam adiectiuis, non sunt genera, aut declinationes; sed eadem particulae illa constituunt, quae substantiua. Sunt autem adiectiua multa, & diuersa. Aliqua enim finiuntur in, ai, alia in, oi, alia in, ei, alia in, vi, alia in, ij, alia verò, & quae proprius sunt adiectiua, fiunt postposita particula, no, substantiuis. Quando quinq; prima genera adiectiuorum ante ponuntur substantiuis, tunc videntur propriè adiectiua, & nihil mutant ad orationem componendam; quando verò postponuntur substantiuis, potius sunt verba, & verborum coniugationes sequuntur: v.g. tacài iàma, mons altus, xĩ guei ìdeiri, frequens introitus & exitus, caxicòì fito, homo prudens, càvauj mòno, res miserabilis, Aiaùi còto, res periculosa, Vmàre tçùqi nocùchi, lingua naturalis seu materna. Sunt etiam alia adiectiua finita in na, quae etiam ante posita substantiuis, nihil mutant: v.g. qìrèi na còto, res munda. Omnia verò adiectiua præter finita in, no, quando verbis præponuntur, mutant aliquid: finita in, ai, illud mutant in, ó, v.g. còno iàma v à tacõ gozàru, hic mons altus est, & excelsus: finita in, ei, illud mutant in, eò, v.g. còno iàma v à xĩgueò gozàru, hic mons est densus: finita in, oi, illud mutant in, ô, v.g. caxicò gozàru, est prudens: finita in, vi, illud mutant in, ú, v.g. xei no ficú gozàru, statura pusillus: finita in, ii, illud mutant in, iú, v.g. caiũ gozàru, est pruriens, uel prurit, inter ista uerò adiectiua finita in, ij, sunt multa quae ex uerbis procedunt: u.g. nozòmì, u, significat desiderare: ex illo uerò exit, nozòmàxij, quod significat idem quod desiderabilis, e; alia etiam procedunt ex nominibus: u.g. varàmbe, significat puerum seu infantem: ex quo procedit varàmberaxij, quod significat id quod puerilis, e; alia reperiuntur in dictionario.*

Adiectiua uerò finita in, na, quando anteponuntur uerbis, mutant, na, in, ni, u.g. fuxìn ni zònzuru, dubium reputo uel pro dubio habeo. Adiectiua uero finita in, no, conuertunt aliquando, no, in, na, u.g. bèchi no fito, conuertitur in, bechina fito, differens homo: & tunc si uerbum subsequatur, mutat, na, in, ni, u.g. bechinĩ gozàru, est differens. Sensus uero est idem siue finiatur in, no, siue in na, u.g. bechi no fito no cùhi càra qijta, est idem quod bechina fito nocùchi càra qijta, ex ore, uel ab ore distincti uel differentis hominis audiui. Et tantum est differentia; quod finitum in, no, nihil mutat, quid quid illi subsequatur; finitum uerò in, na, mutat, na, in, ni, ut dictum est, si uerbum subsequatur. Si ad alia uero adiectiua sequatur uerbum substantiuum, oratio est elegans: u.g. còno iàma v à tacõ gozàru, hic mons est altus; si uerò uerbum huiusmodi non sequatur, eundem facit sensum, quia adiectiuum includit in se uerbum substantiuum; sed illo non utemur coram superioribus, non enim illis audientibus, dicemus, còno iàmà v à tacài, sed dicemus, còno iamà v à tacõ gozàru. & sic in alijs adiectiuis.

11 *Adiectiua uerò finita in, i, aliquando; & si rarò, illud conuertunt in, xi, uel qu, u.g. ioi, quod significat, bonus, a, um: finitur in, iòqu, vel, ioxi, v.g. iòqu, dancó xitè, faciendo bonam*

B2

consultationem. Aliqua, & non pauca, sunt nomina substantiua, quibus, si postponatur, na, fiunt adiectiua: v.g. afó, significat inscitiam, ex quo deducitur, afóna, quod significat id quod fatuus, a, um. Iiú, significat libertatem: & Iiuna, significat id quod liber, a, um: quæ occurrerint alia in dictionario reperiuntur.

Aliqua sunt nomina abstracta substantiua quæ anteposita vocabulis quæ ex se significant homines, fiunt adiectiua: v.g. Iífi, significat misericordiam: si uerò illi Iin postponatur, resultat, Ii fi jin, quod significat idem, quod misericors, dis, fin, significat paupertatem, & postposito nin, fit, fin nin, quod significat pauperem: idem est si postponatur, ja, fit enim, finja, quod etiam pauperem significat, bàn, significat vigiliam; & si postponatur, xu, fit, banxu, quod significat idem quod uigilans, tis: multa inueniuntur in dictionario.

Aliquando duo nomina substantiua, ex ijs, quæ remanserunt in lingua Iaponica ex Chinensi (& hæc, cobita, vel, coie, vocant) simul posita, faciunt adiectiuum, quod ex duobus substantiuis conflatur, seu resultat: v.g. ten, significat cælum: & xu, significat dominum: tèn xu verò, significat dominum cælestem, seu cælorum dominum.

Præterita etiam verborum (de quibus suo loco) adiuncta substantiuis, vim & sensum videntur habere adiectiuorum: v.g. iōgorèta tè, manus sordida, iōgorèta, est præteritum verbi iōgore vru, quod significat idem quod sordesco, is, càita qió, liber scriptus, càita, est præteritum verbi càqi, u, quod significat idem quod scribo, is. Abstracta, seu radices ex quibus verba componuntur, sunt nomina quasi verbalia significantia actionem in abstracto: v.g. facàri, significat mensuram: ex quo resultat verbum, facàri, u, pro eo quo est metior, ris, fajime, significat principium, fajime, uru, est verbum, & significat id quod incipio, is: & sic in alijs de quibus in dictionario. Anteposita particula, mòno, prædictis abstractis seu nominibus verbalibus fiunt nomina significantia eum qui actionem verbi facit: v.g. ex, càqi, præposito, monoi, fit mòno càqi, quod significat idem quod scribens, tis: postposita vero eadem particula, mòno, eisdem radicibus, fiunt nomina significantia effectum actionis: v.g. càqimono, significat scripturam.

12 *Postposita verò particula, gòto, eisdem radicibus verbalibus fiunt nomina significantia res dignas actionibus quæ per verba, quorum sunt radices, significantur: v.g. mì, est radix, ex qua prodit verbum, mì, iru, pro eo quod video, es & mīgoto, est res visibilis, seu digna visu, qiqi, est radix verbi, qiqi, u, pro eo quod video, es: & qiqi gòto, significat rem audibilem, seu dignam auditu.*

Postpositis aliquibus nominibus substantiuis nominibus verbalibus prædictis fit nomen iam inconcreto significans talem actionem: v.g. foxi, est radix verbi, fòxi, u, pro eo quod sole vel ad solem siccare: postposito verò, ivo, v.g. quod significat piscem: fiet, foxi vo, quo significabit, pisces ad solem vel vi solis siccos &c.

Postposita verò particula, dōgu, quæ instrumentũ significat radicibus verborum, fiunt nomina significantia materiam seu instrumentum actionis per verbum significatæ: v.g. varài dōgu, materia seu instrumentum visus, càqi dōgu, instrumentum scribendi vel ad scribendum.

Postposita autem particula, me, radicibus verbalibus fiunt nomina significantia terminum actionis: v.g. a vaxe, est radix verbi, a vaxe, uru, pro eo quod est aliqua iungere aut copulare, a vaxe me vero significat iuncturam: & sic in alijs.

Ex adiectiuis suprapositis finitis in i, fiunt nomina abstracta mutato, i, in, sa, v.g. nãgài, significat id quod longus, a, um: & nãgàsa, significabit longitudinẽ. Adiectiua finita in, na, mutant etiam, na, in, sa, ad abstracta nomina facienda: v.g. ex àqiracàna, quod significat id quod clarus, a, um: fiet, àqiracàsa, quod significabit claritatem.

Aliquando ex duobus substantiuis simul sumptis, & præcipuè si aliquod illorum aliquam literam in principio feu in fine in aliã mutet, resultat tertium nomen quasi connotatiuum, & quasi adiectiuum seu genitiuũ includens: v.g. ex, qi, quod significat, lignum, & fotoqe, quod significat idolum: fit, qĩ botòqe mutato, f, in, p, quod significat idolum ligneum. Si verò nomina quæ præponuntur, finiuntur in, e, ipsum mutant in a, ad prædictam compositionem nominis connotatiui: v.g. tçumà sàqi, extremitates unguium, càna cūgui, clauus ferreus. Si uerò nomina, quæ postponuntur ad eandem formationem, primam literam debeant mutare, si sit, f, mutabunt in, b, uel, p, si, s, mutabunt in, z, si c, mutabunt in, g, si, tç, mutabunt in, zz, si, x, mutabunt in, j, u.g. càri bunè, bùppò, nĩgori zàqe sorá goto, qizzumári, sòra jèi mòn. Vide in dictionario.

13

B3

De pronomine.

Non sunt in lingua Iaponica pronomina deriuatiua u.g. meus, a, um. &c. sed utuntur primitiuis, scilicet mei, tui, &c. Hæc autem primitiua non habent declinationes per casus; sed hæc differentię casuum fiunt per particulas supra positas quæ omnibus sunt communes, tam nominibus; quàm pronominibus.

Particulæ aliquæ (de quibus infra) quæ adiunctæ uocabulis honorem indicant, faciunt pronomem, uel illius uim habent secundum occasionem & circumstantias in quibus illis utuntur: si enim ego dicam, von fumi; loquendo cum alio: ipso facto intelligitur me de eius epistola: & non de mea loqui: si enim de mea loquerer; non dicerem, von fumi, sed, fumi tantum: unde, von fumi, ratione particulæ, von, quæ est honoris, significat uestram epistolam. Et idem est de particula, mi, & alijs quæ honorem indicant in significatis nominum quibus adijciuntur.

De pronomine secundæ personæ scilicet ego &c.

Octo sunt particulæ significantes idem quod Ego, mei, mihi, &c. vátacuxi, sòrêgaxi, váre, mi, várerá, midòmo, midòmo rá, váre. Quatuor primæ denotant aliquam superioritatem in eo qui illis utitur, reliquæ uero sunt humiliores. Mulieres utuntur tribus alijs particulis aliquando quæ sunt, mîzzu cára, vârauá vâgami, & his non utuntur uiri: rustici solent uti duabus uidelicet, vára vòrará, religiosus uero quando de se loquitur solet dicere, gusò, ac si diceret: ego uilis religiosus; senex uerò de se loquês: dicit, gurò, ego uilis & despectibilis senex. Rex uerò, dicit, chin, uel, máru, quod significat: ego Rex.

14 *Ad facienda autem pluralia ista pronomina, postponuntur illis particulæ supra positæ constituentes pluralia, scilicet, dòmo, ra, v.g. midòmò ga máitta tòqi, quando nos iuimus: ad casuum verò differentiã postponuntur illis iam formatis pluralibus, particulæ constituentes casus vt supra.*

De pronomine secundæ personæ: scilicet Tu, tui, tibi, &c.

Multæ sunt particulæ, quæ constituunt pronomem secundæ personæ secundum differentiam personarum, quæ vel nullum vel aliqualem, aut mediocrem, magnum, aut maximum merentur honorem & reuerentiam: ad loquendum enim cum inferiori, sunt tres particulæ quæ faciunt pronomem tu: scilicet, váre, vonðre, sòchi, si autem illis superaddatur, me, vel, mēgá, & dicatur, váremè, vel, váremēgá, personam cum qua, loquimur ampliùs deijcimus. Si autem loquamur cum æqualibus vel aliquantulum inferioribus, vtemur vna ex tribus particulis videlicet, sònata, sònò fò, váre sama. Si verò sit persona superior vel omnino æqualis cum qua vrbane debemus loqui vtemur vna ex septem particulis scilicet, cònatá, qixò, qifó, gòfen, qiden, cònatá sama, sònata sáma. Si autem loquamur cum personis in dignitatibus constitutis, nomen dignitatis, si illi super addatur particula, sama, supplet vicem pronominis: v.g. Padre samã gozare, veniat vestra paternitas. Aliquando etiam particulæ quæ nomina honorant, suppleunt vicem pronominis: v.g. vòn qirumòno, vestræ dominationis vestis.

Cònata, còchi, cònofo, significant idem quod ego, mei, &c. sed in modo loquendi quasi distributiuo: ex parte mea, vel quantum ad me attinet, quibus correspondent, sòchi, sonofó, sònata quæ significant, tu &c. & ex parte tua, seu, quod ad te pertinet.

15 *Pluralia istorum pronominum fiunt per particulas supra positas secundum honoris differentiam, vònórê domo, váre ra, sóchi ra, significant vos loquendo cum vilibus, vare tachi, sonata domo, significat vos cum æqualibus, qifótachi, vócatãgata, vóno vóno, significat vos cum honore: declinationes verò horum fiunt etiam per particulas communes declinationum.*

De pronomine tertię personæ, scilicet ille, illa, illud.

Duæ particulæ scilicet, cáre cáre, are are, significant ille, illa, illud, loquendo de rebus inferioribus: quatuor uerò uidelicet, áitçu, áitçumè, áremè, cáitçume, significant ille, illa, illud, humiliando & despiciendo res de quibus loquimur, & quæ præcipuæ finiuntur in, me, sunt deiectiuæ, maxime si illis superaddatur, ga, u.g. áitçuga, áitçumégá, ille uilis: cóno, significat hic, hæc, hoc, sóno significat, iste, ista, istud, áno, significat ille, illa, illud; sed necessario requirunt post se substantiuum ut illis utamur: u.g. cóno fito, iste homo: idem significat, cóno mono, sed non est uerbum honorificum, sóno cóto, ista res, ano fito, ille homo, cónatá, uel cónofó, significant hic, sònata, vel, sono fò, isthic, ánatá, uel, ánofó, illic. córe, significat hoc, sóre, significat istud, áre significat illud, sed neutraliter, ita quod substantiuus, seu suppositis non iunguntur: horum pluralia sunt, córerá, sorerá, arerá, cæterorum uerò pluralia sunt per regulas communes cáno, significat rem de qua facta fuit mentio: u.g. cano fito, ille homo &c. Pronomen quidam, facit particula, àru, u.g. aru fito, quidam homo, áru tocóro ni, in quodam loco.

Pronomen unusquisque faciunt particulæ, mèn mèn, sóre sóre.

Pronomen uniuersi & singuli &c. facit particula, tare mo mina.

Pronomen quicumque &c faciunt particulæ, Tare nite mō, tare nitemoare, tare nari tómó.

Ante posita particula, tare mo, negatiuis facit pronomem nemo uel nullus: u.g. tare mó mairananda, nemo iuit. Particula nani taru cóto nari tómo, significat: quidquid sit, vel quæcumque res sit. Particula, mèi mèi, significat: singuli, uel unusquisque in particulari.

16 *Particula, góto, facit pronomem seu signum distributiuum omnis, e. Si postponatur substantiuus ex proprijs uocabulis linguæ Iaponicæ quæ uocantur, iomis: idem etiam facit particula, mai, anteposita substantiuus linguæ Chinæ, quæ uocantur, coies, u.g. fi, significat diem: & figótoni, significat quotidie, seu omnibus diebus, nen, in lingua Iaponica mendicata à Chinensi, significat annum: & mainen, significabit singulis annis uel omnibus annis; idem ferè facit reduplicatio aliquorum nominum, uel saltim facit illa pluralia: u.g. fito, significat hominem: & fitòbito, significabit omnes homines, uel multos homines, fi, significat diem: & fìbi ni, significabit, omnibus, uel multis diebus.*

Pronomen diuisiuum, aliqui &c. facit particula, niiótte, u.g. tóqi niiotte, aliquibus temporibus, fito niiotte, aliqui homines.

Pronomen, idem &c. facit particula, vonaji, u.g. vonaji tocóro cara, ex eodem loco. Particula uerò, dòjen, significat idem, sed neutraliter: v.g., dòjen degozàru, idem est: & hoc uerbo respondent quando gratulantur; absque eo quod rem accipiant: ac si dicant, gratulor ac si accepissem: uel idem est, ac si accepissem.

Pronomen ipse &c. faciunt particulæ, nuxi, sôno mi, vâga, particulæ uero, vareto mi, faciunt pronomen ipsemet &c. u.g. vareto mi ni ata vo nasu, ipsemet sibimet damnun infert, mi vo vasurète; ta vo tasùquru, sui met oblitus, alios saluos facit. Particula, vatacùxi, significat rem propriam in particulari: u.g. vatacuxi no còto, res propria, vatacùxi ni iuarèta, pro se loquutus est.

Pronomen aliquis &c. faciunt particulæ, Tare zo, taso, u.g. tare zo maittaraba, si aliquis iuisset, taso sacanâga aruca tòi ni iqe, eat aliquis interrogatum si sit aliquid cibi.

Aliquid neutraliter faciunt particulæ, nan zo, nanica, u.g. nanzôga arâba cùuôzu, comedam aliquid si sit, ima faia tẽ ga jiiú nĩ gozaru fõdoni nanica caqi maraxô, scribam aliquid, si quidem habeo manus iam solutas seu liberatas.

17 *Quis? fit tribus particulis scilicet, Tare, Tâga Taso, particulæ tâga, uel, tare nõ, utuntur etiam pro genituo cuius: u.g. Tâga móno ca? cuius est res? Et quando aliquis ad ostium uocat, & pulsat dicit: móno mó, qui intus respondent, taso, uel, tagá, uel, tare, quis es? Particula nani, significat quid &c. u.g. nani vo sùru cá, uel, nanĩgoto vosùru ca? quid facis? nani ni sòre vo tòtte iquca? ad quid hoc portas tecum?*

C

De pronomibus relatiuis.

Pronomen relatiuum fit postponẽdo verbo nomen de quo fit relatio: v.g. tèn ni màximàsu vârerâga vòn vòia, Pater noster qui est in cælis, dèta tocòro va, locus ex quo exiuit, tènì sùmi no tçuita fito, homo cuius manui adhæsìt atramentum. Si oratio petit nominatiuum ante verbum, tale nominatiuum debet esse cum aliqua ex particulis nominatiui, ga, no, uel, iòri, v.g. vatacùxiga càita fùmi, epistola, quam ego scripsi, cònatà no vòxerarèta coto, res quam uestra dominatio dixit. Tertia verò particula scilicet, iori, vtimur quando est actio in oratione, v.g. Deus iòri atàie cudasarèta gracia, gratia, quam Deus contulit seu donauit, àno tocòro ni amàta no qiò àtta vò torarèta, tulit multos libros, qui erant in illo loco. Si concurrant verò duæ orationes relatiuum continentes, prima erit secundum positam regulam; secunda verò per participium præsens, præteritum, seu futurum, secũdum quod sensus orationis postulauerit: v.g. qèsa Oracio vo móxita qióga tçucuie no vie ni àru vo mòtte coi, affer librum illum qui est supra sedile, in quo isto mane recitauit vel dixi officium diuinum. In ista oratione qióga, quod est vnum relatiuum, est post verbum, móxita, & vo, quod agit vices secundi relatiui, est post verbum, àru. Quando verò volumus ampliùs specificare rem quæ refertur, ponimus inter rem ipsam & verbum, particulam tocòro no, v.g. vareto dôxin xita tocòro no mòno dõmo va mina buguèn ni nàtta, omnes quotquot mecum consenserunt, diuites facti sunt. Aliquando oratio relatiui propter suam difficultatem explicatur per exponentes: v.g. loco huius, ima còrosarèta Pedro nõ cò và sonàta nó chijn gia, quæ significat, filius Petri, qui modo fuit occisus, est tuus amicus: dicimus, ima Pedro corosarèta sonó co va sonàta no chijn de gozàru.

18 *Aliquando solent simul poni duæ particulæ ex casus consuetudinibus, & faciunt quasi relatiuum cui anteponuntur: v.g. sòno tocòró deno dancó, istius locis consultatio. Marsella ieno fùne, nauigium quod tendit Marsiliam: màire to no móxi gòtó dearu est dicere, quòd eam.*

Màiru mai to no dancó ni qivamatta, habita est resolutio quod non pergat, màitte nõchi no dancó, consultatio postea quam perrexit facta, varambe càra no catâgui, est consuetudo ab infantia, xò tameno chògui gia, est ars ad illud faciendum: àno fito no vo toró, accipiam id, quod est illius hominis: nota hæc de relatiuo valde.

De formatione verborum, & coniugationibus.

Verba in lingua Iaponica neque habent numeros, neque personas; faciunt tamen has differentias particulæ suprapositæ ad pluralia & declinationes. Coniugationes sunt tres affirmatiuæ, & totidem negatiuæ.

Radices verborum, de se non dicunt tempus: vnde vt illud dicant debent formari verba & coniugari.

Omnes radices verborum secundæ coniugationis finiuntur in e, gi, vel, ji, præter xi, & maraxi, quæ etsi finiatur in, i, sunt tamen primæ coniugationis. Si verò radices finiuntur in, de, vel, gi, fit verbum præsens temporis conuertendo prædictas in, zzuru, v.g. fâgi, facit præsens, fâzzuru, & significat erubesco: de zzuru, quod significat exeo, is: si radices finiuntur in, je, vel, ji, mutantur ad præsens in, zuru, v.g. màje: màzuru, idem quod misceo, es, anji anzuru, quod est considero, as, si finiuntur in, xe, illud mutant in, suru, v.g. a vaxe: auasùru, idem quod coniungo, is: xi, verò, & maraxi, quæ (vt dictum est) sunt secundæ coniugationis, etiam mutant, xi, in suru, v.g. xi sùru, idem quod facio, is, maraxi marasuru, etiam est, facio facis. Si radices finiuntur in, te, conuertunt illud in tçuru, v.g. sodàte; sodàtçuru, idem quod alo, is, vel sustento, as: reliqua quæ tantum finiuntur in, e, alio modo; illud ad præsens conuertunt in, uru, v.g. àgue: àgùru, offero, rs, nĩgue, nĩgùru, fugio, is.

19 *Aliqua sunt præterita verborum, quæ faciunt sensum præsens, & sunt illa quorum fieri consistit in facto esse: v.g. cocòroieta intelligo, is, qicoieta, audio, is, voboieta, recordor, aris, qi qi ieta, intelligo, is, zonjita, scio, is, & alia præter ista forsitan erunt: verba quæ sequuntur sunt primæ cõiugationis etiam si eorum radices non finiantur modo antea dicto. Si præsens alicuius ex illis non fuerit mutato, i, in uru, explicabitur in particulari, àbi, uru, aquæ balneo se, abluo, is, fotòbi, uru, mollificor, aris: focoròbi, uru, dissuor, eris: càbi, fucore afficio, eris, sàbi, rubiginor, aris, deqi, finior, ris, vel perficio, ris: cùchi, cutçuru, putresco, is: mìchi, mitçuru, mare adimpleor, ris,*

C2

ini, uru, *abeo*, is: nòbi, nobiru, *vel* noburu, *dilator*, aris, tçuqi, uru, *consumor*, eris, vòri, uru, *ab alto descendo*, is: xij, xijru, *ad prandium vel cibum compellendo*, *inuito*, as, nì niru, *assimilor*, aris: mochij: mochi iùru, *æstimo*, as:ni, niru, *ad ignem coquo*, is: mi, miru, *aspicio*, is: còri, uru, *corrigor*, eris, vochi vòtçuru, *cado*, is: i, iru *sum*, es, fui: *vel adsum*, es, fũgui, uru, *transeo*, is, *sicut tempus transit*: vabi, uru, *misericiam peto*, is, carabi, uru, *siccor*, aris, iqi iqùru, *viuo*, is, fi firu, *aresco*, is, qi qùra, *venio*, is, qi qùru, *vestio*, is, vòqi uru, *è lecto surgo*: *quatuor verò verba quæ sequuntur habent præter præsentia ordinaria, alia etiam extraordinaria*, atàie, *habet atòru*, *pro dono*, as: vàqimaie, vaqimòru, *discerno*, is, tonàie tonóru, *benedico*, is, sonaie sonóru *in loco sublimi colloco*, as.

De Præterito imperfecto, perfecto, & plusquam perfecto.

20 *Non est in lingua ista Iaponica præteritum imperfectum: Vnde loco illius vtuntur perfecto, quod fit duobus modis: primũ est addendo, ta, radicibus verborum: v.g. ãguèta, est præteritum verbi, ãgue, uru, quod est offero, rs; secundo modo fit præteritum perfectum postponendo, te, radicibus, & addendo postea verbum, gozari, u, vel ari, u, in præsentii vel in præterito de quo in secunda coniugatione, v.g. ãguete gozàru, vel aguètè gozàtta, vel ãguete aru, vel ãguete atta, obtuli, uel obtuleram, as, &c. si autem ad prædicta anteponatur particula fàia, explicatur magis: u.g. faia ãguètè gozàtta, iam obtulerã, quando postponitur uerbum, ari, u, ad præteritum, non est modus loquendi ita nobilis sicut quando postponitur, gozari, u, unde ad hoc debemus aduertere quando loquimur, ut notemus de quo loquimur, & coram quibus, ut cui honorem, honorem debitum in modo loquendi tribuamus.*

De futuro primæ coniugationis.

Si radix uerborum finitur in, te, fit futurum conuertendo istam syllabam in teô, uel chò: u.g. tàte, uru, eius futurum est tàteô, uel tàchò, erigam. Si radix finitur in, ji, fit futurum mutato in jò: u.g. xenji, xenjò, medicinas condiam uel coquam. Si radix finiatur in, xe, mutatur in xò, u.g. xi, xò: maraxi, maraxò, faciam. Si finiatur in, ie, mutatur in, io ut, voxiiè, vòxiio, docebo. Reliquis uerò radicibus quæ finiuntur in e, postponuntur ad futurum faciendum, ô ôzu, uel ôzuru u.g. ãgueô, uel, ãgueôzu, uel ãgueôzurù, offeram. Hæ etiam particulæ postponuntur ad facienda futura uerborum de quibus supra diximus esse secundæ coniugationis, etiam si eorum radices finiantur in, i, u.g. dequiòzu, finietur.

Fit etiam futurum, tollendo à præsentii negatiuo (de quo infra) syllaba nu, in qua finitur, & loco eius ponendo particulam bàia, u.g. tollendo, nu, ab ãguènu, & loco eius addendo, baià, fit, ãguèbaià, offeram, mĩnu, si auferas, nu, & loco eius ponas, baia, fiet, mĩbaia, uidebo uel aspiciam.

Futurum perfectum fit postpositis particulis, tearózu, uel tarózu, eisdem: u.g. ãguète arózu, uel, ãguetarózu, iam obtulero. Etiam fit anteposito fàia, futuro ordinario: u.g. fàia ãgueôzu.

21

Imperatiuum primæ coniugationis.

Imperatiuum primæ coniugationis est ipsa sola radix verbi, vel postposita particula io, v.g. ãgue, uel ãgueio, offer: futurum autem imperatiui est futurum absolutum, ãgueô, uel ãgueôzu, & est honoratior modus loquendi & vrbanior ad imperandum in omni coniugatione, quàm per imperatiuum absolutum. Fit etiam imperatiuum, si auferas, nu, à præsentii negatiuo (de quo postea) & loco eius ponas sai, v.g. si ab ãgue nu, tollas nu, & addas, sai, fit ãgue sai, quod est, offer: non tamen dicit tantum imperium sicut absolutum. Postposita etiam particula, tai, radicibus, fit quodã genus futuri seu optatiui quo desiderium loquentis explicatur, & est imperatiuum; vrbanum tamen, mizzu fitòtçu nomi tai, vellem parum aquæ bibere: est idem quod da mihi bibere. Quando uerò fit relatio alicuius præcepti, legis, consilij, ordinis, aut prohibitionis, in omni verbo cuiuscumque coniugationis siue affirmatiuæ, siue negatiuæ: tale præceptum ponitur ad literam: v.g. christiani naru nà to no xògun no fattòga àru, est lex Imperatoris, quòd non fiat quis Christianus, Padre core vo còxiraièio to voxerarèta niiòtte, quia pater præcipit mihi vt hoc comperem.

Optatiuum primæ coniugationis.

22 *Præsens & futurum optatiui est præsens imperatiui, antepositis particulis, nẽgauacu uà, vel, auare & postposita, gàna, vel caxĩ, fit etiam postposita particula, gàna, absque aliqua anteposita: v.g. nẽgavàcu va ãgueio caxi? uel auare agueigàna, si offeres? auare icanaru tengu, banguè mòno nari tomò, vare vo tòtte, fiie no iama ni noboxèio caxi! o si esset aliquis vel diabolus vel aruspex qui me ascendere faceret ad montem qui vocatur, fiie! postposita particula gana, nominibus, significatur desiderium rei significatæ per nomen: v.g. saqè gana, ò vinum! ac si diceret: quis illud haberet ad bibendum! nanĩ gana! si aliquid haberem!*

Præteritum optatiui est secunda vox futuri postposita particula mono vo! v.g. nĩgueo zu mono vo! o si fugissem! idem fit hoc modo nĩguèta raba iocaró mòno vo, aliquando solum dicunt, nĩguè taróni va! etiam dicunt, nĩguete aró ni ua iocarómòno vo!

Subiunctivum primæ coniugationis affirmatiuæ.

Præsens subiunctivi fit ex præsentis indicatiui mutato, u, in quo finitur in ēba, v.g. ex, āguru, fit āgurēba cum offerem: fit etiam ex præsentis addita particula, tocoro, super addita ni, de, uo, vel, ua, secundum exigentiam declinationis verbi quod sequitur; primum enim subit munus nominis: v.g. arutoqi Pedro chinsui xitè iraruru tocoro ie fitō gaqite, cum venisset quidā homo ad locum vbi erat Petrus quando erat ebrius nhōbō ni tachi vacarēte iru tocōro ni, cum essent divisi, & diuortium fecissent coniugati, có aru tòcorō de, cum hæc ita sint, iòto ie zzuru tocōrouā fito ni corosarēta, occisus est a quodam homine cum exiret foras, go misa vo asobasarūru tocō ro vo uchi coroita, occidit illū cum actualiter missam celebraret, & est regula generalis in omni coniugatione.

Præteritum perfectum & plusquam perfectum subiunctivi fit ex præterito perfecto indicatiui postposita particula, rēba, v.g. āguēta rēba, cum obtulisset: fit etiam ablato verbo gozaru, à præterito plusquam perfecto; & posito loco eius, attarēba, vel atta, quando vero ponitur, atta, debet superaddi vel, ni, aut, uo, ua, vel, ie, secundum quòd petit subsequens verbum; ad modum supra positum de præsentis subiunctivi cum particula, tocōro, v.g. āguēte atta rēba, vel āguete atta, ni, uo, ua, vel, ie, cum iam obtulisset.

Futurum subiunctivi fit addendo futuro indicatiui particulā, tòqi, v.g. āgueò tòqi, cum postea offerat.

23 *Præteritum plusquam perfectum subiunctivi, vel quomodocumque illud voces, denique ad significandum hoc quod est, postquam fecissem actionem verbi, fit postpositis particulis, cara, nòchi, vel ìgo: præterito plusquam perfecto; ablato tamen verbo, gozaru, v.g. āguēte cara, nohi, vel, igo, mairó, postquam obtulerit proficiscar: idem quasi est, āguētarō toqi mairó, proficiscar quando iam obtulerit, āgueōzurū ni, vel, āgueozuru tocoroni, significat, cum iam esset paratus ad offerendum: vel vt offerret, āgueōzuru còto no saqini, significat paululum antequam offeret.*

Præsens permissivum subiunctivi fit duobus modis: primus est conuertendo, v, in quo finitur præsens indicatiui, in, ēdomo, v.g. āgurēdōmò etiam si offerat.

Præteritum verò permissivi fit postposito, redomo, præterito indicatiui: v.g. āguētarēdomo, quamuis obtulisset: futurum autem permissivum est addendo, redomo secundæ voci futuri indicatiui: v.g. āgueōzurēdomo, quamuis offerat. Secundus modus subiunctivi permissivi est efficacior & fit præsens postposita particula, tomo, præsentis Indicatiui: v.g. āguru tomò, quāuis offerat: solent etiam præsentis postponi particulæ, mamaìò, vel, madeìò, v.g. soreuo voxiiūru mamaio, vel, sòre vo voxiiūru mādēio, etiam si hoc doceat.

Præteritum autem huius secundi permissivi fit postposito, rìtomò, præterito indicatiui: v.g. āguēta ritomò, quamuis obtulerit: fit etiam hoc præteritum postposito, mamaìò vel madeìò, præterito indicatiui: u.g. āgueta mamaio, uel, āgueta madeìò idem fit postposito, tòte, præterito subiunctivi: u.g. āguetarēba tòte.

24 *Futurum permissivum fit postposito, tomo, secundæ uoci futuri indicatiui: u.g. āgucozutomo, fit etiam postpositis, mamaio, uel madeìò eidem futuro: si uerò prædicto permissiuo in omnibus temporibus anteponatur, tatòi, additur magna uis orationi: u.g. tatoì vòxerarūru tomo, quamuis hoc præcipias: eundem sensum facit præteritum plusquam perfectum Indicatiui ablato uerbo, gozaru, & aru, & constituendo loco eius particulam, mo, u.g. āguete mo, quamuis offerat: eadem particula, mo, postposita præsentis indicatiui facit eundem sensum: u.g. dòcò de qiqi marasūru mo, sòno sata va mōsanu, quamuis audiatur de hoc ubicumque; nihil tale auditur: eundem sensum solent facere modi loquendi, qui sequuntur, āguemo xèio caxi? āguetemo xò madeìò. nanto mo āgue caxi? quod fere significat, quamuis offerat: eundem etiam sensum faciunt prædicta, āguruni saxerareì āgu etani saxerareì, uel āgueò ni saxerareì, etiam si offerat, obtulerit, uel etiam si offeret: ac si dicat: ponamus, uel demus quòd ita sit.*

Infinitivum.

Præsens infinitivi fit ex præsentis indicatiui, postposito còto, uel, to, u.g. āguru còto, uel āguruto, offerre.

Præteritum infinitivi fit postpositis eisdem particulis præterito indicatiui, u.g. āgueta còto, uel, āguetato, obtulisse. Futurum infinitivi fit eisdem postpositis futuro indicatiui: u.g. āgueeò còto, uel āgueòto, oblaturum. Eundem sensum faciunt præsens, præteritum, & futurum indicatiui postposita illis particula, ióni, u.g. nai nai guioi ni caqerareò ióni va vare mo zonzuru fitō bito mo zonzita, sæpe credidi & alij etiam putarunt me à te beneficijs esse afficiendum, qeccu vare ni voxie marasūru ióni gozaru, potius ille potest me docere, āgueta ióni gozaru, dicitur illum obtulisse.

Ad interrogandum & responendum utuntur sæpissime infinitiuo quod est suppositum uerbi quod sequitur: u.g. nhōbōgata ni vòchita cotó gaata ca? incidisti ne in peccatum luxuriæ cum muliere? fuit ne hoc quod est incidisse &c. & hoc modo loquendi utuntur in omni tempore infinitivi.

Aliquando supplet infinitivum præteritum plusquam perfectū ablato uerbo, gozaru, & aru: u.g. Deus no minòri vo firomète iòcaró, bonum est legem Dei propagari: aliquando supplet præsens & præteritum infinitui, præsens & præteritum indicatiui postposita, ga, u.g. sore vo vòxeraruru ga varú gozaró, malum erit hoc dicere, maittāgamaxi gia, uenisse est melius, aut esset melius.

Quando uerò infinitiuo sequitur uerbum substantivum, non indiget particula, còto, u.g.

còsacazzuqī dè vā sāqe vo nòmu deuanai, *bibere uinum calice paruo non est bibere*, còre còso caqu degozare, *hoc possumus dicere esse uerè scribere*, caqu de gozatte còso, *hoc nullo modo est scribere*, sòre ua āgùru deuanai, *istud non est offerre: aliqua ex exemplis positis sunt ex uerbis aliarum coniugationum; sed regula est generalis in omnibus: facit etiam sensum quasi infinitiui modus hic loquendi*, āgue va, āgurè domò, *quamuis offeram vel etsi faciam hoc, quod est offerre: est etiam regula generalis in omnibus coniugationibus: unde dicunt, qīqī va tçucamatçure dòmò gàtten xenu, quamuis audiam uel faciam hoc quod est audire; non intelligo: dicitur etiam, āgùru vomotte, offerendo, uel cum hoc quod est offerre, āgùru iori, ex hoc quod est offerre, āguru nitçuite, circa hoc quod est offerre.*

Gerundium in, Di, es præsens uel futurum indicatiui, & præcipue si adiungatur, jibùn, aut aliqua particula significans tempus: u.g. āguru jibùn, tempus offerendi, āgueò ni qiuaamàtta, accepit resolutionem offerendi, nīguru jibun gia, tempus est fugiendi, coròsa rēòzùru ni aisadamàtte arozu, erit resolutus occisu, aut quod erit occidendus.

Gerundiū in, Do, fit duobus modis: primus, postponendo, præsenti indicatiui particulas, ni, uel, tòte, u.g. āguru ni, uel, āgurutote iurusareta, offerendo fui solutus: secundus est auferendo uerbum, gozàru, præterito plusquam perfecto: u.g. āguète cutabireta, offerendo, uel erigendo sum defessus: idest ex erectione uel actione offerendi, resultauit esse defessus: est etiam alius modus elegans gerundij in do, & ualde communis, anteposendo radices uerborum alijs uerbis compositis: u.g. fiqī iosùru, approximare trahendo; radices autem sic uerbis adiunctæ numquã mutàtur in passiuus, neutris, aut negatiuis. In isto sensu gerundij in do, uidentur vti his modis loquendi taixò to xite, cum esset dux: uel ducis munus gerendo, vòn rei to xitè, gratias agendo, ròtai nòmi ni xitè, cum sit senex, tçucài xite iuaruru, dicit ut nuncius.

Gerundium in dum, fit postpositis particulis, tàme, vel, tòte, præsenti vel futuro indicatiui: v.g. āgùru tàme, vel, āgueo tòte ad offerendum, ad eundem sensum reducitur hic modus loquēdi, āguru ni fàttòga àru, est lex circa offerendum, nisi dicamus hoc vltimum esse gerundium in ni.

Supinum in Tum, fit duobus modis, primus est postponendo ni, radicibus: secundus postposito, tameni, præsenti indicatiui: v.g. tàzzunè ni maitta, vel, tàzzunùru tameni màittá, veni oblatum.

Supinum in Tu, est sola radix uerbi. in hoc etiam sensu videntur vti isto modo loquendi, mósu ni vòibànù, non est necessarium dictu.

Participia præsentis, præteriti, & futuri sunt præsens præteritum, & futurum postpositis particulis, fito, vel, mòno, sed quando postponitur, fito, est modus loquendi honoratior: v.g. āgùru fito, vel, āgùru mòno, offerēs, āgueta fito, qui obtulit, āgueò mòno, qui offeret, Buppò gacu suru tòmògara ni voite ua, vacantes studio legis idolorum, von vo xiru vo fito to va iūzo; von vo xiranu vòba chicuxò to còso iie, in ista oratione particula, uo, supplet uocem participij & dat suppositum uerbo significatque: meritò uocant homines beneficium cognoscentes; ignorantes uerò beneficia iure uocant belluas: est regula generalis in omni coniugatione, unde exemplum est in uerbo secundæ coniugationis: fit etiam participium postposita te, radicibus uerborum: v.g. āguete, offerens.

Prima coniugatio negatiua.

Radices sunt postposita, zu, radicibus affirmatiuis: v.g. āguezu.

Præsens uerò est constituendo, nu, loco, zu, v.g. āguènu, non offerro, & est regula generalis quomodocumque finiantur eorum radices, sola, xi, &, maraxi, faciunt præsentia negatiua, xènu maraxenu, non facio, ea uerò quorum radices finiuntur in ji, mutant ji, in je, & postponitur illis particula, nu, ad præsens: v.g. zonji, fit præsens negatiuum, zoniènu, nescio: alicubi in Iaponia faciunt negatiua auferendo vltimum, v, à radicibus negatiuis & superaddendo illis uerbum, ari, u, coniugatum per secundam secundum tempus: v.g. āguezàru, non offero, āgue zàtta, non obtuli, āgue zatta rēba, cum non obtulisset, etiam dicunt, āguezu xite, non offerendo.

Præteritum negatiuum fit ad modum præsentis ponendo loco, nu, particulam nanda, v.g. āguenànda, non obtuli, zonjenanda, nesciui, uorì nànda, non descendi.

Præteritum plusquam perfectum fit mutando vltimam a, præteriti in, e, & postponendo uerbum, gozàru, in præsenti, vel, gozàtta, in præterito: v.g. āguenandè gozàru, vel āguenànde gozàtta, non obtuleram: fit etiam ponendo, idè gozàru, vel, idè gozàtta, loco nandè gozaru, v.g. āguèi de gozaru, vel, āgueidè gozàtta, non obtuleram, zonzeidè gozaru, nesciueram, uochiūdè gozàtta, non cecideram.

Futurum negatiuum est addendo, mài, vel, màji, radicibus, vel præsentibus affirmatiuis: v.g. āgue mai, vel āgùru maji, non offeres.

Imperatiuum fit postposito, na, præsenti indicatiui: v.g. āgùruna, ne offeras.

Fit etiam anteposito, na, & postposito, so, radicibus affirmatiuis: v.g. na āgue so, ne offeras.

Fit etiam postposito, na, radicibus: v.g. āgue na, ne offeras, mixè na, ne ostendas, mesare na, ne faciatis: radices, quæ finiuntur in, xi, vel, ji, & sunt secundæ coniugationis mutant illud in, e, ad istud imperatiuum: v.g. so xè na, vel só maraxe na, ne facias istud, so zonzena, ne istud cogites.

Optatiuum fit anteposendo, negauacùua, vel auare, & postponendo, caxi, gana, imperatiuo negatiuo: v.g. auare āguru nacaxi, o si non offerres: vel, nègauacù ua na āgue sò gana, idem.

Præteritum optatiui fit postposito, mòno vò, futuro negatiuo: v.g. āguru mai mono vo! o si non obtulisset!

Subiunctiuum verò negatiuum est conuertendo, v. in qua finitur præsens negatiuum in ēba, v.g. āguenēba, cum non offerret.

Præteritum subiunctiui est postposito, rēba, præterito negatiuo indicatiui: v.g. āguenanda rēba, cum non obtulisset.

Futurum est postposito, qerēba, futuro negatiuo: v.g. niguru mai qerēba, cum non sit fugiturus.

Subiunctiuum permissiuum fit postposita particula, dômò, præsentem negatiuo, sed mutato u, in quo finitur in, e, v.g. āguenē dômò, quamuis non offerat: dicunt etiam & melius āguenaïdemo, vel, āgueïdemo.

Præteritum permissiuum est postposito, redomo, præterito negatiuo: v.g. āguenanda rēdomò, quamuis non obtulerat, dicunt etiam, āguenaïdemo, vel, agùeïdemo, & si non obtulerit.

Futurum permissiuum est postposito, qerēdômò, futuro negatiuo: v.g. āgùru mai qerēdômò, & si non offeret.

28 *Aliud autem permissiuum cum particula, tomò, fit postposita prædicta particula radicibus negatiuis: v.g. āguèzutomò, & si non offert. Fit etiam postposito, tote, præsentem subiunctiui: v.g. āguenēba tote, tertio modo etiam fit postposito, mamaio, vel, madeiò, præsentem negatiuo: v.g. āguènú mamaio, vel, āguenu madeio, quamuis non offerat.*

Præteritum fit postposito, ritomò, præterito negatiuo: v.g. āguenandari tomò, & si non obtulerit. Fit etiam postposito, tote, præterito negatiuo subiunctiui: v.g. āguenanda rēba tote & melius, āguenaïdemo, vel, āguèïdemo, quamuis non offerat, vel obtulerit.

Futurum est postposito, tomò, futuro negatiuo: v.g. āgue mai tomò, & si non sit oblaturus, vohiïdemo, & si non ceciderit.

Infinitiuum præsens, præteritum, & futurum, est ipsum præsens, præteritum, & futurum negatiuum indicatiui, postpositis còto, vel, to, v.g. āguenu còto, non offerre, āguenanda còto non obtulisse, āgùru mai còto, non esse oblaturum.

Aliquando vtuntur præsentem negatiuo pro præterito in omnibus coniugationibus: v.g. mi maraxènu, non vidi.

Gerundium in, Di, negatiuum, est præsens vel futurum negatiuum, āguenu, vel, āgùru mai, non offerendi.

Gerundium in, Do, fit postposito, ni, radicibus negatiuis vel præsentibus: v.g. āguèzuni, vel, āguenuni, non offerendo, idem quasi est: āgueïde, vel, āguenaïde, vel, āguèzu xitè.

Gerundium in, Dum, est postposito, tote, vel tame, præsentem aut futuro negatiuo indicatiui: v.g. āguenu tame, vel, āgùru mai tôte, ad non offerendum.

Participia negatiua præsentis, præteriti & futuri, sunt præsens præteritum, & futurum negatiuum postposito, fito, vel, mòno v.g. āguenu fito, non offerens, āguenanda mòno, qui non obtulit, āguru mai mòno, qui non offeret, āguena ìde cara, vel, āgueïde nòchi, post non obtulisse: vel postquam non obtulerunt, aut postquam non est oblatum.

29

Secunda coniugatio affirmatiua.

Omnes radices verborum secundæ coniugationis finiuntur in, i, fitque præsens mutato, i, in, u, v.g. iòmì: iomu, lego. Si radices finiuntur in, chi, mutant istam dictionem in, tçu v.g. machi: matçu, expecto. Si finiuntur in, xi: mutatur in su: v.g. coròxi: corosu, occido.

Præteritum fit. Si radices finiuntur in, ami, conuertitur in, óda, v.g. cami: códa, mandi vel masticauì. Si finiuntur in, ebi, vel, emi, mutantur in, eòda, v.g. saqèbi: saqèòda, vociferatus sum, sonèmi, soneoda, inuidi seu habui inuidiam. Si finiuntur in, òbi, vel, òmi, conuertuntur in, òda, v.g. coròbi: coròda, cecidit: còmì, còda, se inclusit. Si finiuntur in umi, conuertitur in, únda, v.g. casùmì: casunda, obtenebratus est, in idem conuertuntur quæ finiuntur in, imi, v.g. canaximi, canaxúnda, tristatus est. Si finiuntur in, gui, illud conuertunt in, ìda, v.g. fègui, feïda, discissum est: xini, uru, facit præteritum, xinda, mortuus est: & ini, uru, facit præteritum, inda, abiuit: & quantum ad hoc sunt sicut secundæ coniugationis; quo ad alia verò tempora sunt primæ. Radices quæ finiuntur in, chi, vel, ri, illud conuertunt ad præteritum in, tta, v.g. mòchi: mòtçu, facit præteritum, mòtta, accepit, chiri, u: chitta, sparsum est, quæ verò finiuntur in, xi, vel, qi, illud conuertunt in, ita, v.g. coròxi, u: coròita, occidit, qiqi, u, qijta, audiuit, xiqi, u, xiita, extendit.

Futurum fit conuertendo, i, in quo radices finiuntur in, ó, ozu, vel ózuru, v.g. iomó, iomozu, vel, iomózuru, leges. Si verò radices finiuntur in, chi, mutatur ista dictio in, tó, v.g. machi: mató, expectabo, quæ finiuntur autem in, xi, illud conuertunt in, só, v.g. móxi: u: mósó, dicam, aut loquar.

Imperatiuum fit conuertendo, i, in quo radices finiuntur in, e, v.g. iomi: ióme, lege vel legas. Si vero radices finiantur in, chi, conuertitur in, te, v.g. machi: mate, expecta. Fit etiam imperatiuum conuertendo, nu, in quo præsens negatiuum finitur in, ai, v.g. ex, iomanu, constituendo, ai, loco, nu, fit, iomai, lege, & est modus communis etiam tertiæ coniugationis; sed isto imperatiuo vtuntur solum loquendo cum inferioribus.

30 *Futurum imperatiui est futurum absolutum: v.g. iòmò, leges, & illo vtuntur loquendo cum abiectis personis.*

Reliqua tempora optatiui, subiunctiui, gerundij, infinitiui &c. fiunt eodem modo & eisdem

Secunda coniugatio negatiua.

Radix negatiua secundæ coniugationis est conuerso, i, in quo radix absoluta finitur, in azu, v.g. iòmì: iomazu, radix, non legendi.

Præsens fit, si radix affirmatiua finitur in, chi, illud conuertendo in, tanu, vt, machi: matanu, non expecto. Si finitur in, xi, mutatur in, sanu, vt coròxi: corosanu, non occido. Si alio quouis modo finiuntur in, i, illud conuertunt in, anu, v.g. coròbi: corobanu, non cado.

Præteritum est conuertendo, nu, præsentis in, nanda, v.g. corobanu: corobananda, non cecidi, iomananda, non legi, reliqua verò tempora proportionaliter sicut in prima coniugatione negatiua.

Tertia coniugatio affirmatiua.

Radices verborum tertiæ coniugationis finiuntur in, ai, oi, vel, vi, quæ finiuntur in, ai, conuertunt illud in, ó, ad faciendum præsens: v.g. narai: naró, disco: quæ finiuntur in, oi, vertunt illud in, ô, v.g. vomoi, vomô, cogito, quæ verò finiuntur in, vi, illud mutant in, ú, v.g. cui: cú, comedo.

Præteritum fit postposito, ta, præsentis: v.g. naróta, didici, vomôta, cogitauì, cùta, manducaui.

Præteritum plusquam perfectum fit conuertendo vltimum, a, præteriti perfecti in e, & addito verbo, gozaru, in præsentis vel, gozatta, in præterito, vt supra dictum est in prima coniugatione: v.g. naró tē gozaru, vel, narotē gozatta, iam didiceram.

31 *Futurum fit conuertendo, i, in quo radix finitur in, vó, vózu, vel: vózuru, v.g. narauó narauozu, vel, narauózuru discam. Si verò radix finiatur in, oi: conuertitur in, vò, vòzu, vel, vò, zuru, v.g. vomoi, vomouò: vomouozu, vel, vomouòzuru cogitabo.*

Imperatiuum fit postponendo radicibus, e, v.g. naraie, disce, tòie, interroga, cùie, comede. Fit etiam auferendo à præsentis negatiuo, de quo statim, dictionem, nu, & constituendo loco eius literam, i, v.g. narauai, disce, touai, interroga, cuvai, comede, hoc modo vtimur cum inferioribus, cætera sicut in alijs coniugationibus.

Tertia coniugatio negatiua.

Radix negatiua tertiæ coniugationis est conuertendo, i, in quo radix affirmatiua finitur, in vazú, v.g. narauazu, touazu, cuvazu, fit vero præsens conuertendo, i, in, vanu: v.g. narauanu, non disco, touanu, non interrogo, cuvanu, non comedo.

Præteritum fit conuertendo, i, radicis, in, vananda, v.g. narauananda, non didici, tòuananda, non interrogauì, cuuananda, non comedi.

Præteritum plusquam perfectum est conuertendo, a, vltimum perfecti in, e, & addito verbo, gozaru, vel, gozatta, v.g. cù uanandē gozatta, vel narauana dē gozaru, non comederam, vel non didiceram, cætera vt in alijs coniugationibus.

Postpositis verbis substantiuus gerundijs in, Do, omnium coniugationum tam affirmatiuarum, quam negatiuarum: fit sensus, est, vel non est factum, quod per gerundium significatur: v.g. ãguete aró, iam erit oblatum, còno qiõga caitē gozaranu, hic liber non est scriptus, ãgueide arõzu, nondum obtulerit. Verba verò substantiua sunt, gozaru, gozaranu, voru, uori nai, dea vel gia: deuanai, aru: aranu, vel, gozaranu uoru uòrinai, & vnumquodque, ex illis sequitur regulas communes suæ coniugationis.

32 *Postpositis etiam verbis substantiuus infinitiuus omnium coniugationum fit sensus quòd est, fuit, erit; vel non, id quod per infinitiuum significatur: v.g. ãguru còto arõ, erit hoc quod est offerre: idest offeret, naróta còto gozarumai, non addiscet, & dicta verba substantiua habent omnia sua tempora iuxta secundam coniugationem ad quam pertinent, quia eorum radices finiuntur in i, ari, u: gozari, u.*

Coniugatio verbi substantiuus negatiui.

Verbum substantiuum negatiuum est, nai, vel, gozanai, vel, uorinai, quod significat non esse, eius radix est, naqu vel, gozanaqu, aut, uorinaqu.

Præteritum est conuertendo, i, in quo præsens finitur, in, c, & postponendo illi præteritum, ari, u, quod est, atta, v.g. nacatta, vel, gozanacatta, non fuit, cætera tempora sunt coniugando, ari, u, per secundam secundum temporum exigentiam.

Imperatiuum est, nacare, vel, nanaiso, vel, naina, ne sis.

Subiunctiuum est conuertendo, i, præsentis in, qerēba, v.g. naqerēba, vel, gozana qerēba, cum non esset vel sit.

Subiunctiuum permissiuum est conuertendo, i, præsentis in, qerēdòmò, v.g. gozana qerēdòmò, etiam si non sit.

Præteritum huius subiunctiuus est postposito, rēdomo, præterito indicatiui: v.g. nacatta rēdomo,

quamuis non fuit.

Substantiuum cum particula, tomo, est illam potponendo radici: v.g. naqutomo, etiam si non sit. Gerundium est, nó, nóte, vel, naqu xitè, vel, nacatte, cum non sit. Cætera vt supra cum verbo, ari, u: superaddito, & coniugato per secundam.

Nomina adiectiua quando non antecedunt verbis, coniugantur per se sicut verbum substantiuum negatiuum: illa inquam nomina adiectiua, quæ supra dictum est finiri in, ai, ei, oi, ui, ij, eorum radices sunt conuersa, i, vltima in, qu, v.g. fucacu, radix profundi, æ, iòqu, radix boni, æ, xĩguequ: radix densi, æ, uarùqu, radix mali, æ, mali, uonajiqu: radix eiusdem &c.

Præsens est ipsa vox adiectiui: v.g. ioi, bonus, a, um, fucai, profundus, a, um, uarui, malus, a, um, uonaji, idem, eadem, idem.

33 *Præteritum est conuertendo, i, adiectiui in, c, vel, q, & postposito verbo, ari, u, illud coniugando secundum exigentiam orationis in omnibus temporibus.* E

Permissiuum cum, tomò fucàqu tomò, vel, fucài tomò, quamuis profundum.

Gerundium in, do, fucóte, cum esset profundum, ióte, cum sit bonum, varúte, cum sit malum, càna xiúte, cum sit triste, xingueo te, cum sit densum. Sunt etiam, fucó xite fucaqu xite, vel, fucacàtte, & sic in alijs: v.g. iòxite, iòqu xite, iocatte.

Adiectiua finita in na, non coniugantur; gerundia tamen in do, solent habere: v.g. aqiracana, pro gerundio, aqirācāni xite, cūm esset clarum; idem, aqiraca de, arisóna, habet arisoni xite, cum sit apparens vel verisimile, ióna, habet, ióni, v.g. iòi yóni xitè, cum sit boni modi, vel habeat bonum modum, càvāga fucóte vatarananda, quia staius erat profundus non transuadai, xebòte irarènu, quia strictum, non est intrabile, varúte cu varenu, non est comestibile vel non potest comedi, quia malum. Cætera tempora adiectiuorum sunt vt dictum est, cum verbo, ari, u, coniugato secundum exigentiam orationis. Coniugatio etiam negatiua est cum eodem, ari, u, v.g. radix est, fucàcaràzu, præsens verò est, fucàcarà nu, non est profundum. Præteritum, fucacarananda, non fuit &c.

De Particulis conditionalibus.

Quinque sunt particulæ facientes orationem conditionalem, naraba, ni vòite va, ràba, va, ba, duæ secundæ postponuntur omni verbo tam affirmatiuo, quàm negatiuo in præsenti, præterito, & futuro, & cum illis remanet verbum conditionale: v.g. nigùru naraba, si fugis, iòda ni uòite va, si legistis, nara vò naraba, si discas, cu vazú ni vòite va, si non comedis, aliquando tollitur voi, à, ni voite, v.g. ãgueô ni va, si offeres, ãgueta ró ni va, si obtuleris. Tollitur etiam aliquando, voite, & remanet solum, ni, v.g. mairó ni còso, nèn gorò ni mòsòzure, si ibo vel ierim significabo illi amicabiliter, xitaró ni còso, faisòcu tçùqu maji qerè, si fecissem; non habuisset effectum, diligentia & persuasio.

34

Particula, raba, postponitur præteritis: v.g. naròta raba, si didicissem, narauananda raba, si non didicissem.

Particula, va, postponitur radicibus negatiuis omnium trium coniugationum; v.g. ãguèzu va, si non offero, iomazu va, si non lego, narauazu va, si non disco, naqu va, si non est, fucacarazu va, si non esset profundum.

Particula verò, ba, habet eundem effectum & iungitur etiam radicibus, quibus, va ãguezūba, iomazūba narauazūba, si vero dicta particula, ba, ponatur loco, zu, radicibus negatiuis, fit conditionalis affirmatiua oratio: v.g. ãguèba, si offero, iomàba si lego, narauāba, si disco, iocaraba, si est bonum: particula verò, ua, non solum postponitur radicibus negatiuis adiectiuorum: sed etiam affirmatiuis: v.g. fucaqu ua, si es profundum, uonajiqu ua, si est idem: aliquando hoc verbo vtuntur ac si dicant: si non est valde molestum: facias hoc: dicunt etiam, ãgue majiquè ua, si non offeres.

Particula, ni uòite ua, supra posita iungitur etiam aliquando nominibus, & quasi supplet verbum substantiuum: v.g. jó jó ni uoite ua uqe toró, accipiam si est valde bonum vel optimum, curùicarazaru guì ni uòite ua, si non fuerit molestum vel res molesta.

Particula, saie, posita in oratione, vbi est aliqua particula ex conditionalibus sensui orationis addit virtutem: v.g. fune saie mairu naraba, si venerit aliquod nauigium, sonata saie uocutabire naqu ua, si non est defessus, ac si diceret: ex mea parte, vel quod ad me attinet ego non sum defessus.

Supplet etiam aliquando particula, saie, conditionalem: v.g. Niffon no xòco cu ni saie caióna còto gozaru fòdoni, si ergo in regno paruo Iaponiæ inueniuntur & sunt res huiusmodi, ac si dicat; quanto magis erunt in magnis, còco mòto no tocai ni saie mei uacu itasu ióni gozaru fòdoni &c. si ergo in nauigationibus, quæ hic fiunt, valde patior &c. fito saie còquai suru mòno uò iurusu ni iuan ia, Deus ni uoite uoia? si ergo homo ingnoscit homini pœnitenti, quanto magis Deus? còre fòdo xei uo iru ru saie còto naricanùru ni; ucato xite ua, icàdeca banji canauozo? si tot adhibendo vires vix potui fieri; si leuiter fuisset factum quomodo potuisset fieri seu finiri? còre saie xinicui ni, si ergo hoc est difficile, fune de saie ioio tçuita ni, cachi ua nananaca naru mai, si nauigio vix perueni; pedes absque dubio non potuissem.

35

E2

De verbo potentiali.

Postposita particula, ro, præsens & futuris verborum illa facit potentialia: v.g. ãguru ro, forsā offert, nĩgueozuru, fortassis fugiet.

Præterita fiunt conuertendo, ta, in, tçu, & addito, ro, v.g. âguetçuro, fortassis obtulit. Si verò postponatur præteritis negatiuis, da, in quo finiuntur, debet mutari in, zzu, v.g. âguenanzzuro, possibile est non obtulisse, vel quod non obtulerit, vel obtulit.

Fit etiam potentiale præsens postposito, arozu, vel alio futuro, infinitiuo: v.g. âgùru còto mò aròzu, vel, âgue mò xòzu, forsitan offert.

Præteritum est postposito futuro præterito: v.g. âgueta còto mo arozu, forsitan obtulit.

Futurum, âgueô còto mo arozu, forsitan offeret, idem etiam est in negatiuis: v.g. âguenu, vel, âguenanda, vel, âguru mai còto mo arozu, possibile est quod non offert, obtulit, vel offeret, & quando volumus dicere, ita erit: loco, còto, ponimus, mono, v.g. noxenanda mono dearózu, fortassis non introduxerunt in nauigium, iqi chīgota mono dearozu, non se obuiauuerunt in via, moreqicoieta mono de gozaro ca to zonzurù, credo si forsitan est diuulgatum.

Ad significandum fieri significatum nominum adiectiuorum postponitur verbum, nari, u, coniugatum secundum exigentiam temporis ipsis adiectiuis aduerbialiter sumptis: v.g. fuco naru, fit profundum, uaru natta, factum est malum: dicitur etiam fuco aru, est profundum, aliquando etiam dicunt, fuco nai, non est profundum, & hoc modo loquendi vtuntur etiam coniugando nai, modo supra dicto secundum exigentiam temporis, iuxta sensum orationis: etiam dicunt potentialiter, fuco nai coto mo arozu, forsitan erit hoc, quod est, non esse profundum.

36

Verba irregularia quo ad coniugationes.

Verbum, qi, uru, quod est venio, is: habet præsens, qùru, venio, qita, veni, còzu, veniam, coi, vel, coio, veni, qitarèba, cum venerit, vel si venisset, qitarèdomo, quâuis venit, & radicem negatiuam, còzu, & præsens negatiuum, conu, non venio, mède radix verbi delector, aris, habet præsens mēzzùru, & gerundium in do, medete, delectando se, cui, radix verbi pœniteo, es, vel tristor, aris, habet præsens, cuiuru, & gerundium in do, cuite, pœnitendo, & radicem negatiuam, cuiuzu, & præsens negatiuum, cuinu, non pœnitet, araie, radix verbi sum, est, fui: habet præsens, araiùru, siue, aroru, est: furi radix verbi veterasco: habet præteritum, furita, inueteratus est, & gerundium in do, fùrite, inueterando, fe, radix verbi transeo, is, habet præsens, furu, transit; & præteritum, feta, transit, Tari, u, est verbum significans rem esse completam & integram: habet præsens, taru, sufficit, præteritum, tatta, completum fuit, & futurum, tari maraxo, erit perfectum vel sufficet: & radicem negatiuam, tarazu, præsens negatiuum, taranu, præteritum, tarananda, non fuit sufficiens, futurum, taru mai, non erit sufficiens, imperfectum subiunctiuu taranèba, cum non sufficeret.

Permissiuum, taranè domo, infinitiuum negatiuum, taranu coto, gerundium verò in do, taraïde, vel, Tarazu xite, verbum taxi, tasu, quod significat adimplere, seu perficere, habet futurum, taxi marâxô, perficiam, tasanu, vero est eius præsens negatiuum. Tari, autem radix verbi, taro, quod significat esse perfectum, habet præteritum negatiuum, tara uananda, non fuit perfectum, & subiunctiuum, tara uanèba, cum non esset perfectum, & permissiuum, tara uanè domo, & infinitiuum, tarauanu còto, & gerundium in do, Tarauaïde, vel Tarauaxu xitè: uocotari, vero est radix verbi, uocotaru, pro eo quod est deficere: habet infinitiuum, uòcotaru coto, & radicem negatiuam, uocotarazu, & præsens negatiuum, vo cotaranu, voi, est radix verbi quod habet præteritum, uoita, inueteratus est: &, uoitaru, quod est idem. Et præsens negatiuum quod est, uoïnu, & gerundium in do, uoite: urei, radix verbi tristor, aris, habet præsens, vreô, & imperatiuum, vreio, & infinitiuum, vreoru coto, & gerundium in do, vreite: Tomi, radix verbi, tomu, vel, tomeru quod est ditor, aris, vel diues fieri, habet præteritum, tonda, gerundium in do, tonde, & radicem negatiuam, tomázú, saï guiri, u, significat idem quod præeo, is, vel anticipor, aris, habet præteritum, saï guitta, & gerundium in do, saï gutte.

37

De verbo adhuc, & de eius formatione & differentijs.

In ista lingua sunt verba actiua simplicia; & actiua etiam faciendi facere, passiuia etiam, neutra, & impersonalia. Omnia verò coniugantur per tres coniugationes supra positas secundum quod eorum radices iam dispositæ & ex illis verba formata, terminantur.

Ex aliquibus nominibus adiectiuis aliqua procedunt verba: v.g. catài, est durus, a, um, ex quo exeunt, catàme, uru, induro, as, actiuum, catamari, u, induresco, is, neutrum, & catameràre, uru, induror, aris, passiuum, ex canaxij, adiectiuo quod est tristis, e, exit, canaximi, u, quod est tristor, aris.

Verba faciendi facere, formantur istis particulis, sàxe, vel, xe, prima postponitur radicibus secundæ coniugationis; secunda verò radicibus secundæ, & tertiæ, fiunt autem postpositis præsentibus negatiuis, auferendo nu, in quo finiuntur & ponendo loco eius prædictas particulas: v.g. âguesaxe, uru, offere facio, is, iomaxe, uru, legere facio, is: narauàxe, uru, discere facio, is, & omnia remanent secundæ cõiugationis quia particulæ finiuntur in, e; aliquando etiam, & si raro, solet postponi particula, saxe, verbis secundæ, & tertiæ coniugationis, sed tunc ornantur seu honorantur prædicta verba cum particula, rare, v.g. iomasàxe rare, uru, Padre ua dòjucùni cathecismo vo narauasaxeraruru, Pater iubet suo ministro vt discat catechismum, mòno no fòn vo fito ni iòmasaxerarùru, facit legere originale.

38

Verba passiuia fiunt particulis, rare, & re, particula, rare, iungitur actiuis secundæ coniugationis modo iam dicto tollendo scilicet, nu, a negatiuo: v.g. âguerare, uru, offeror, eris, iomare, uru, legor, eris, naravare, uru, discor, eris, his vtuntur in sensu passiuo legi ab alio, vel esse, aut non

esse legibile: v.g. sunt etiam alia passiuia quæ procedunt ex neutris vel ex habentibus significationem neutralem, quæ quidem formantur cum particulis, rare, & re, formata tamen non regunt casus cōmunes passiuorum (de quibus infra) sed verborum ex quibus procedunt: v.g. ex, āgari, u, procedit, āgarare, uru, & quia, āgari, u, quod significat ascendo, is, regit accusatiuum, etiam illum regit, āgarare, uru, v.g. cōno iamaie āgararenu, non potest ascendi ad istum montem vel iste mons non est ascendibilis, xirōcara derarenu, non potest exiri ex castello, Xebóte irarēnu, nō potest intrari quia strictum seu angustum, cōno michi va arucarenu, non potest ambulari hæc via, natçu vacōco ni irare mai, non erit hoc habitabile tempore veris, cōno fūdē de va cacarenu, non potest scribi isto calamo, fimāga nōte cacarenanda, non potuit scribi ex defectu temporis, cōnobùn ni cōso cacaruru mōno de gozare, hoc sane modo bene scribitur, axīga itōte aru carenu, non potest ambulari dolentibus pedibus: omnia ergo verba passiuia sunt secundæ: verba neutra sunt quæ habent significationem neutralem: v.g. aperiri per se & non ab alio: v.g. ivōgatoruru, pisces capiuntur, cajēga torūru, ventus cessat, itōga qiruru, filum rumpitur, jīga iomūru, litera benè legitur, aqi, u, aperior, iris, qiri, u, est scindo, is, actiuum, qirare, uru, est scindor, eris, passiuum, qire, uru, est scindor, eris, neutraliter est etiam quando gladius bene scindit quia est acutus, qiraxe, uru, est verbum faciendi facere quod significat scindere facio, is, āgue, uru, est leuo, as, āguerare, uru, leuor, aris, passiuum, āgue saxe, uru, leuare facio, is, āgari, u, leuor, aris, neutrum, āgarare, uru, esse ascendibile, āgaraxe, uru, leuari facio, is, vel quod se leuet facio, facis: si verò illis adiungantur particulæ honoris (de quibus infra) faciunt alias combinationes: adiectiua verò quando coniungantur habent significationem neutralem: v.g. fidarui, esurio, is, fucacatta, fuit profundum.

39 *Verba impersonalia non nominant, neque exprimunt personam: v.g. mi uo fatasu tomò itçuvari vo iuanu mono gia, etiam si quis moriatur non debet mendacium dicere, mōno mò tabezu saqe mo nomaīde ichinichi fataraqu mōno ca? potest ne laborari per totum diem integrum nihil comedendo & non bibendo vinum? Xujin nò maiē de sōno ióna cōto vò iú mono ca? possunt ne dici huiusmodi coram Domino? Quoad coniugationes verò sequuntur regulas radicum quibus efficiuntur.*

Radices omnium verborum cuiuscumque sint coniugationis, possunt adhuc extrahi & deduci ad alias coniugationes si illis superaddantur particulæ honoris, secundum literas, in quibus prædictæ particulæ honoris finiuntur, particulæ verò sunt maraxi, uru ari, u saxerare uru, xerare uru, nasare uru, saxemaxi u, tamai ó, rare, re.

Particula, maraxi, non addit honorem rei de qua loquimur; sed loquimur honorate attendendo ad personam coram qua loquimur: v.g. cui ú, significat id quod comedo, is, seruus autem coram Domino non dicet, nēzumi gacúta, mures comederunt caseum: v.g. sed, nēzumīga cūi maraxita, notandum etiam quod cui ú, secundum se est tertiæ coniugationis quia finitur radix in, vi, addito verò, maraxi, redditur primæ: quando referimus aliquid de aliqua natione verbum non honoramus; sed solùm attendimus ad personam cum qua loquimur ad addendum illi vel non particulam seu verbum, maraxi, uru, v.g. coram inferiori dicemus, Nan ban jin va cōre vo cuvanu, coram persona verò nobili dicemus, Nan ban jin va core vo cui maraxenu, Europei hoc non manducant, Ari, u, postponitur radicibus omnium verborum; & illa honore afficit mediocri: v.g. mōdorarió ca? reuerteris ne? Si verò anteponatur illis sic constitutis, vo, honorantur verba satis: v.g. vomōdori arōca? reuertetur ne vestra dominatio? Tono sama vo xini atta toqi, quando dominus mortuus est, Deus cono xecai uo gosacu atta, Deus creauit hunc mundum, his particulis vtimur loquendo cum personis honoratis quas diligimus, & cum quibus habemus amicitiam.

Particula, nasare uru, honorem supremum, aut satis magnū dat verbis; postponitur verò eorum radicibus: v.g. Deus cono xecai uo go sacu nasareta, Deus creauit hunc mundum.

40 *Particulæ, rare, & re, honorem quidem præstant significatis, verborum, quibus adduntur; sed mediocrem; & non magnum: postponitur autem, rare, & præcipuè si loquamur de absentibus, præsentibus negatiuis ablato, nu, & constituendo particulam prædictam eius loco: v.g. āgue rare, uru, est offero, rs, quando offerens est persona mediocris honoris & reuerentiæ coincidit cum passiuis in literis; sed casibus quos regunt, distinguuntur: particula, re, postponitur verbis secundæ & tertiæ eodem modo: v.g. iomàre, uru, naravàre, uru, legere & discere personam boni nominis, hoc modo loquimur de æqualibus & seruus etiam de domino suo, non cum conseruis; sed cum gente nobili.*

Particulæ, saxe maxi, & xemaxi, eundem tribuunt honorem quem, àri, u, & quem, rare, & re, postponitur, saxe màxi, u, radicibus secundæ, vel præsentibus negatiuis, ablato nu, & constituto, saxe màxi, u, loco eius: v.g. āguesaxe màsu, offert, maxi, u, vero postponitur negatiuis secundæ & tertiæ, ablato, nu, v.g. iomaxemàsu, legit, naravaxe màsu, discit.

Particulæ, saxe rare, uru, xeràre, uru, magnum tribuunt honorem, prima postponitur præsentibus negatiuis verborum secundæ coniugationis, ablato, nu, secunda verò postponitur negatiuis secundæ & tertiæ eodem modo: v.g. āgue saxe raruru, offero, rs, iomaxe rarūru, lego, is, naravaxe rarūru, disco, is, quia vero hæc coincidunt in literis cum verbis faciendi facere honoratis; ad tollendam æquiucationem, vtimur particula, ari, u, anteposita, vo, verbis: v.g. yomaxe aru, lego, is, nara vaxe aru, disco.

Verba passiuia, de quibus infra, possunt admittere particulam, saxe rare, uru, v.g. via mavare saxe raruru, honoror, aris.

Particula, tamai, ó, tribuit supremum honorem: illa vtimur loquendo de Deo, sanctis, regibus, & imperatoribus. postponitur vero radicibus verborum, quæ efficit tertiæ coniugationis. postponitur etiam radicibus passiuorum loquendo de Deo: v.g. Deus filio, vmare tamò tòqi, quando Dei filius natus est, Deus āgamerare tamo, Deus honoratur.

Particula, tate matçuri, u, humiliat significatum verbi cui adiungitur: postponitur autem radicibus verborum affirmatiuorum: v.g. Deus vo gotaixetni zonji tate matçuru còtova ichi sùgureta jèn gia, amare Deum est suprema virtus: admittit tamen hæc particula honorem à particula, re, mutato e, in quo finitur in, a, v.g. loquendo de sanctis respectu Dei dicemus Sancto Domingo, Deus vo gotaixèt ni zonji tatematçurareta, Sanctus Dominicus dilexit Deum.

Particula etiam, màràxi, potest ad honorem eleuari particula, rare, v.g. tònò iòri còno còto vo Padre ni vatàxi mai raxerareta, Dominus tradidit hanc rem patri.

De aliquibus verbis quæ de se habent honorem determinatum.

Mesare, uru, *significat facere quamcumque actionem quam potest, & est decens facere personam nobilem, vt est comedere, bibere, nauigare, equum ascendere &c.* vòxerare, uru, *significat loqui personam nobilem, uomaraxi, uru, vomaraxi, ari, u, significat dare personam nobilem, uoxe, uru, & uòxe arĩ, u, significat loqui vel præcipere personam mediocrem.*

Verba quibus anteponuntur, uòxe, vel, mexi, eundem habent honorem cum illis; & absque illis: v.g. uòxe tçuqerare, uru, quod est præcipio, is, & mèxi tçuca uare, uru, quod est seruiò, is, est idem quod, tçuqerare, uru, & tçuca uare, uru, ad vocandum imperatiue dicimus, coi, seruo vel inferiori, iòràì, dicitur non tam inferiori, uaxèi, est aliquantum melius, uogiare, est superior modus vocandi, gòzare, veniat vestra dominatio, gozaro, vero in tempore futuri est honorabilior modus quia est sine imperio, uoide nasarei, vel, uoide nasareò, vel, uoide nasarei caxi! est veniat vestra dominatio: vel, ò si veniat vestra dominatio! cudasare, uru, significat dare personam nobilem, tamauari, u, dare personam nobilem inferiori, tamóri, u, dare personam mediocrem, mizzu uo nomaxète tamore, da mihi bibere aquam, cudasare, uru, & tamóri, u, significat comedere personam humilem cibum honorando: còxi mexi, u, & qicoximexi, u, est comedere, vel audire personam nobilem, uoboxi mexi, u, & uoboxi mesare, uru, cogitare personam nobilem, saxerare, uru, facere personam nobilem & idem nasare, uru, asobaxi, u, & asobasare, ìuru, significat facere personam nobilem quidquid illi est decens: v.g. venari, scribere legere, recitare, ii, ú, est loqui humiliando loquentem, & rem de qua loquitur, & mexi, u, significat etiam loqui honorando personam, & rem de qua: vnde non recte dicam mi ni móxe, dic mihi; sed, mi ni iie, neque dicam, tono ni iie dic domino, sed, tònò ni mòxe: mairi, u, significat ire ad locum cui honor debetur: v.g. iglesia ie maire, eas Ecclesiam, cùre, uru, & toràxe, uru, significat dare, humiliando personam cui datur, cui, ù, est comedere sine aliquo respectu, mexi, u, est etiam comedere; sed est vrbanum: v.g. coram honestis non dicam, mèxi uo cùì maraxita; sed, mèxi uo tabe maraxità, comedi, mairi, u, vel, uomairari u, est comedere personam nobilem vel mediocrem, àgara xerare, uru, & uoàgari ari, u, est modus nobilior, qiqi, u, est audire vt cumque; uqè tamauari, u, vero & uqetamóri, u, est audire honorando personam à qua auditur: v.g. goiqen uo uqetamòtta, vestra consilia audiui, móxi àgue, uru, est loqui humiliando se loquentem, & honorando personam cui dicitur, móxi ire, uru, loqui inter æquales, chòmón xi, uru, audire sermones Dei, gorànji, zuru: vel, goranjerare, uru, est aspicere rem nobilem, xi, uru, est facere in communi, itaxi, u, est facere; sed dicitur modo vrbanò, tçucamatçuri, u, est facere, humiliando se qui facit.

Aduertentiæ circa coniugationes verborum.

Anteposita particula, nama, omnibus verbis in quocumque tempore; significant actionem màle & non perfectè: v.g. nàma aró, màle lauo, namaiaqu, male asso.

Antepositis particulis, tçui, cai, uchi, fàxe, uoi, ai, tòri, verbis; non mutant significationem; aliquam tamen energiam, & efficaciam significatis tribuunt: v.g. idem est, uchi còbosu, quod, còbòsu, effundo, faxe noboru, quod, noboru, ascendo, is, uòxi còmi, u: quod, còmi, u, includo, is, ai ca uari, u, idè est, quod, cauaru, transmutor, aris, tçuimauari, u, idem est quod, ma uari, u, circuo, is, & tòri firògue, uru, idem quod firògue, uru, extendo, is.

Particula, qitte, est gerundium in, do, verbi, qiri, u, & postposita aliquibus radicibus verborum, magnam efficaciam illis tribuit: v.g. tanomiqitte, magnis præcibus obsecrando, uomòì qitte, magnam assumendo resolutionẽ: vtimur etiam verbis, tanomi qiri, u, & uomoiqiri, u.

Anteposita particula, ma, aliquibus nominibus seu verbis dat significato vigorem: v.g. mamucài, valde præsens, macuròì, valde nigrum.

Particula seu radix verbi, macàri, u, anteposita verbis significantibus motum facit verba modesta, & vrbanasatis: v.g. macari noboru, ascendo, is, macari cùdari, u, descendo, is, macari i, iru, ad sum: es.

Postposita particula va, in oratione confirmat id quod antea dixerat quasi gloriando se illud prædixisse: v.g. fune ua cuchi notçu ie iru uà, nauigium intrat, cuchinotçu, ac si dicat, nonne ego bene dicebam? aru ua, vide si est sicut ego dixi!

Particula, aйдani, significat inter, idest tempus quod in aliqua actione consumitur: v.g. àgura aйдani, inter offerendum, vel dum offert, iòda aйдani, dum legit, narauózuru aйдani, dum discet.

Particula, ga, significat, sed: v.g. sóiú ga; nanto aró ca? sic dicunt; sed quomodo erit vel si erit nescio certe, fùri ua fùru maíga, fune uo dasu còto naró ca xiranu, profecto non pluet; sed nescio vtrum poterit extrahi nauigium, sono qinpenni ua gozaru maíga; dòco cara toraxerarùru zo? non erunt apud vicinos vel in circuitu, vnde ergo afferent?

Particula, gotòqu, postposita præsentibus, præteritis & futuris significat, eo modo quo: v.g.

coxiraiürü gotòqu, *sicut, vel eo modo, quo ornas vel perficis*, qiita gotòqu, *sicut audiui, aliquando est, gā gotòqu, v.g. móxità gā gotoqu, sicut dixit*, caraca uózú gotòqu, *comodo quo contendam vel rixabor idem facit particula*, ioni, *v.g. Nifon no catāgui uo xirareta ioni, uòxerarùru, loquitur sicut qui scit consuetudines Iaponiæ, mósu ióni, sicut dico, vtuntur etiam particula, furi, ad eundem finem v.g. Toza no chijòcu uo nogareò zuru tameni catana uo saita fùri uo mixerareta, ostendit se accinctum gladio, vt euaderet imminens infamiæ periculum, minu furi uo saxerareta, ostendit se non vidisse.*

44 *Particula, saie, vtuntur ad significandum nec dum: v.g. mma saie nacatta, equi nec dum fuerūt, cotòba saie xiranu mòno, neque loqui scit, ji saie mixiranu mòno, nec dum literas cognoscit vtuntur etiam eadem particula ad exaggerandum aliquid v.g. qiden to saie moxèba, sufficeret si diceres te esse, Padre no tçucauarùru to saie, móxèba, si dixisset solùm quod patri seruiebat: ac si diceret: hoc sufficeret vt &c.*

Particula, qere, est confirmatio & terminatio orationis, & significat; itaque: v.g. maitta qere, venit itaque, sate sóaru qere, res denique sic se habet.

*Particula, còso, est magni momenti inter Iapones vtuntur enim illa in primis in sensu aduersatiuo: v.g. còre còso ió gozare, hoc est verè bonum: si oratio inqua inuenitur prædicta particula finiatur in verbo, tale verbum finitur in, e, vt in oratione posita: si autem verbum sit in tempore præterito additur illi, re, v.g. iò còso gozatta re! bene veneris! deficit hæc regula vel quando oratio non finitur in verbo aut adiectiuo: v.g. còre còso xixó yò, hic est verus magister: vel quando post particulam, còso, est in oratione gerundium finitum in, te, vel permissiuum cum particula, tomò, aut præterita potentialia finita in, tçurò, vel, zzuró, v.g. uare coso iro iro xinro tçucamatçutte cutatireba tòxiórini nari maraxita, *patiando multos & diuersos labores vere factus sum senex defessus, & lassus*, uare còso corosarùru tomo, *ego enim & si occidar &c. fara còso tattçuro forsā fuit iratus*, sato chicaqerèba coso fīga miuire, *videtur iam ignis quia prope est vicus: hæc oratio finitur in e, quia non est in ea regulæ exceptio*, uòxerarèta coto domo uo go còquaī de cosò gozarózure, *absque dubio facietis pœnitentiam de ijs quæ dixistis*, cataji qenò cosò gozare, *tibi valde congratulor & gratias ago: quando aliquis interrogat quis fecit hoc? respondent: v.g. Patre coso, Pater fecit: ac si dicant: videte si est persona quæcumque, quæ illud fecit? & quando quis responsum non audiuit aut percepit, & iterum interrogat, dicit qui loquutus est*, juan coso, *iam dixi, quod Ioannes &c.**

Quando non curat quis de ijs quæ illi dixerunt, vel habet se ac si non audisset vel iterum interrogat, solent respondere: v.g. touoru na toiièba, iam dixi tibi ne transeas, iome to iieba, iam dixi tibi quòd legas, Padre coso to iieba, iam dixi quod pater est qui &c.

Maieni, vel, saqini, postpositum præsentibus negatiuis, facit illa affirmatiua: v.g. iglesiaie mairanu maie ni, antequam eat Ecclesiam: etiam solet postponi futuris affirmatiuis: v.g. mairozuru tote nosaqi ni, tantisper antequam veniret.

45 *Particula, tocoro, significat tempus in quo fit actio significata per uerbū cui postponitur: taburu tocoro ni, quādo comedebā, tabeta tocoroni, post prandium, tabeòzuru tocorò ni, vel, tabeòzuru ni, quando eram comesturus: facit etiam eadem particula reduplicatiua denotando reduplicationem in quantum: v.g. jesu christo humanidad no uon tocoro ua, *Jesus Christus in quantum homo*, uonorèga foxxezaru tocoro uo fòdocosu coto nacare, *quod tibi non vis, alteri ne facias*, fūdai no tocoro uo uo iurùsu, *donec illi libertatem*, fito no acu no tocoro ni ua dòxin xenu, *non consentit hominum peccatis*, utagò tocoro mo nai, *non remanet locus dubij vel dubitandi*, nocoru tocoro mo nai, *nihil amplius restat*, tçuini, sòno tocòro ie mairózu, *denique ad hoc peruenit*, fùmbet ni voiobanu tocoro gia, *res sunt quæ non intelliguntur, vel ad quas intellectus non peruenit*, nani mo nai tocoro vo iò qicòximexe, *comedat vestra dominatio ex hac paruitate, quæ est nihil: exemplis cognoscetur vis significationis.**

Particulæ, tocòro, Made, vel, made de gozaru, solent postponi ad cadentiam; absque aliqua significatione, & idem est, còto de gozaru, v.g. naranu made, vel naranu còto de gozaru, est idem quod, naranu, non est possibile, guijèt tçucamatçuro to zonzuru còto va cacūgo ita sanu coto gia, amicitiam frangere neque in mentem mihi venit, hic, itasanu coto gia, est idem quod, itasanu, solum.

Particula verò, madeiò, vtuntur aliquando ad confirmationem eorum, quæ dicunt: v.g. caita madeio, quod scripsi scripsi.

Particula, toqi, postposita præsentibus, illa facit præterita imperfecta: v.g. jennin tachi va saigo ni voioibi tamó tòqi va buji nī gozatta, quando sancti perueniebant ad mortis horam erāt pacifici & quieti.

46 *Conuertendo, ta, præteritorum in, tçu; &, da, negatiuorum in, zzu, fit sensus; modo facio hoc; modo illud: v.g. mòno vo caitçu, iòzzu, nando xite curasu bacari gia, *legendo, & scribendo, & alia faciendo, transigo vitam*, tattçu itçu vocu iori zaxiqi ie ìde zaxiqi iori vocu ie iri xitten battò xeraruru, *stando & sedendo: intrando, & exeundo, surgit & cadit: eundem sensum facit particula, ri, postposita præteritis: v.g. xeqen nò mòno va netari voqitari nòdari curasu bacari gia, homines mūdi, vitam agunt dormiendo, surgendo, & bibendo*, mazzu ite ni ua uo mo facaxetari, cusa vo mo ficaxetari iroiro no xīgoto vo atēgote cosó mairozure, *ibo & atrium verrere faciam, & herbas euellere, & denique ibo ad multa disponenda*, ima còno io fuqe iuqèba nome ia, vtaie ia fitò bibo mōtçu, vtotçu sacamori suru, *cum iam sit alta nox prouocando se ad bibendum & cantandum lætantur homines saltando & cantando &c.**

Particula, ie, quæ est radix verbi, ie iuru, quod est possum, es, anteposita negatiuis significat non posse facere actionem significatam per verbum: v.g. ie iomanu, non possum legere, infinitiuis vero postponitur: v.g. iomu còto voienu, non possum legere: dicitur etiā iomi va ieiðe, vel iomi mò

ieïde, *cum legere non possim aut legere non valendo. Infinitiuum gerit vices aliquando suppositi verbi: v.g. xinuru cotova vosoròxij, terribile est mori.*

Particula, tai, quæ significat volo, is, postposita radicibus verborum significat velle facere actionem significatam per verbum: v.g. mizzu vo nòmi tai, desidero aquam bibere, idem, mizzu uo nomi tò gozaru, vel, mizzu uo nomi tò zonzuru, sed istæ duæ vltimæ sunt nobiliores, & quibus coram nobilibus vtimur negatiui exemplū est, tomo nai, v.g. mizzu uo nòmi tòmò nai, nolo aquam bibere idem est, mizzu uo nomi tomo gozaranu, mairi tó mo zonzenu, non habeo animum eundi. Si verò particula, tai, postponitur adiectiuus vel verbis significantibus actionem sensitiuam in secunda persona, conuertit, i, in, c, & postponitur verbum, ari, u, coniugatum secundum orationis exigentiam: v.g. cui tacatta, volui comedere. Si vero verbum loquatur de secunda, & tertia persona conuertit particula, i, in, g, & postponitur etiam, ari, u, vel cum honore secundum quòd persona meretur; vel sine particula honoris; sed absolute. Si vero sit persona inferior etiam si sit secunda vel tertia, i, conuertitur in, c, sicut dictum est de prima.

Particula, de, aliquando facit subiunctiuus sensum adiuncta aliquibus nominibus substantiuus: v.g. uaràbè de xinda, mortuus est puer vel cum adhuc esset puer, uarèga buchó fòde tofo mo gozanai, cum ego sim negligens, & non curiosus, nihil erit, eo modo quo conueniebat, aptatum.

47 *Particula, iò, quæ significat modum, potest poni radicibus verborum, & ipsis etiam verbis: quando radicibus, regit genitiuum; quando vero verbis regit eorum casus: v.g. cono qiò uo iomi iöv a, modus loquendi hunc librum, vel, cono qiò uo iomu io ua, in prima oratione, qiò, est in genitiuo cum particula, no, in secunda autem est in accusatiuo cum, uo, quia illud regit, iomu: tei, significat modum extraordinarium & admirationem causantem: v.g. machicanuru tei uo goron jerarei, videat vestra dominatio modum expectandi idest quo modo expectant: arisama, significat etiam modum: v.g. me mo aterare nu arisama gia, est modus & figura quæ nec prospici potest.*

Sama, significat tempus quo fit actio verbi cui postponitur, regitque casum, quem verbum ex se petit, postponitur verò radicibus: v.g. saqe uo nomi sama ni, quando actualiter bibebat vinum, iado ie caieri sama ni, quando domum reuertebatur, fùne iori ãgari sama ni, quando actualiter exibat e nauigio, funè ni nori sama ni, quando actualiter conscendebat nauim.

Quando in oratione fuerint duo verba quorum actio per modum vnus fit, primum verbum debet esse in gerundio in do: v.g. mizzu uo motte coi, porta aquam, vel veni aquam portans, funè uo uoite coi, affer hic nauim, vel remis nauim trahendo veni, core uo totte iqe, porta hoc, vel tollendo hoc vade.

Gerundium in, do, adiunctum verbis, rogandi, dandi, aut gratiam faciendi significat rogare, vel petere rem significatam per verba quibus anteponitur: v.g. nifon guchi uo uoxiète cureio, doce me linguam Iaponicam, so uoxerarete cudasaruru na, ne dicat hoc vestra dominatio, Deus no coto uo catatte tamore, facias mihi gratiam referendi res quæ ad deum pertinent.

Particula, mo, postposita gerundijs in, do, quæ in, te, vel, de, finiuntur significant, quamuis: v.g. so moxite mo, quamuis hoc dicas, so iuaïde mo, quamuis hoc non dicas, ica fòdo susu mète mo, corobu mai, quantumcumque mihi persuadeas; fidem non abnegabo; etiam vtuntur hoc modo, so moxèba attemo, etiam si hoc dicas, & doxitemo co xitemo, quodcumque facias &c.

48 *Si particula, coso, de qua supra, postponatur gerundio in, do, affirmatiuo, & finiat oratio in prædicta particula fit oratio negatiua: v.g. mite coso, nulla tenus vidi, atte coso, nullo modo est. Si vero oratio non finitur in, coso, est affirmatiua & emphatica: v.g. mite coso gozare, vidi profecto: finitur verbum in, e, secundum regulam supra positam quando egimus de particula, coso.*

Quando verò gerundio in do negatiuo finito in, e, subsequuntur vel, ua, vel, naranu, aut, cana uanu, dicit necessitatem, & impossibilitatem ad contrarium: v.g. mairaiðe cana uanu, est necessarium ire, iuaïde uà nò còto narèdomo, nànto xò ca? & si sit res quæ necessario debet dici; quid faciam? xitãgauaïde naranu, est necessarium obedire; eundem etiam sensum, & si non cum tanta vi, facit futurum infinitiuus; tam affirmatiuum: quam negatiuum, adiuncto tamen illi subiunctiuo permissiuo cum, dòmo: v.g. mairu còto de gozatta rèdomò, quamuis ire debuissem, mairu mà querèdomo, quãuis non essem iturus, mairu còto de gozanacattarèdomò, quamuis non debuissem ire: vtuntur etiam gerundio in do negatiuo ad significandum, nisi: v.g. òraccio uo mosaïde cúna, ne comedas nisi prius orationem feceris.

Gerundium verò finitum in, e, significat actionem iam esse factam: v.g. mèxi cùte còi, venias post prandium, còno qiõga caitè gozàru, hic liber est scriptus, chichi ni fumi uo cacaïde cuiaxiùgozaru, pœnitent me non misisse Epistolam patri tuo, còno qiõga caitè gozaranu, non est scriptus hic liber.

Postposita particula, nagàra, radicibus verborum, quando subsequitur verbum significans actionem repugnantem aut aduersatiuam, facit gerundium in, do: v.g. Tòganin Deus iòri bàcutài no go uon, ò uqetate matçuri nagara; caiette somùqi tatematçuru, peccatores recipiendo vel etiam si à Deo accipiant beneficia maxima, loco gratitudinis; ipsum potius offendunt, jesu Cristo Deus de gozàri nagàrà, fito ni tàixitè cruzni càcaraxerareta, Iesus Christus cū esset Deus crucifixus est propter hominem: postponitur etiam, nagàrà, nominibus: v.g. quantai nagarà, quamuis sit inurbanitas, sannin nagara, tres simul, vel etiam si sintres, aqiraca nagara, quamuis sit clarum, hic, aqiracana amittit, na, & sic in adiectiuus quæ finiuntur in na.

49 *Postposita particula, iàsui, radicibus verborum tam actiuorum; quam passiuorum facit illas supinum in, tu, v.g. iòmì iasui, facile lectu, còrosare iasui, facilis occisu, ad idem tendunt hi modi loquendi, iúte uà uosoroxij, est dictu tremendum, mite ua fuxiçguina, est res admirabilis visu, iú uo mò uosoroxij, est dictu tremendum.*

Caput primum.

Ex adiectiuis finitis in, ai, fiunt aduerbia conuertendo, ai, in, ó, v.g. fucò, profundè, ex finitis in oi, conuertendo illud in, ô, v.g. caxico, prudenter, ex finitis in, ei, conuertendo illud in, eò, v.g. xĩgueo, frequenter, ex finitis in, vi, conuertendo illud in, ú, v.g. aiau, periculose, ex finitis in, ij, conuertendo illud in, iú, v.g. cauaiú, miserabiliter.

Fiunt etiam alia aduerbia postposito, te, radicibus verborum v.g. sàdamète, determinate, vel probabiliter, aràvarete, manifeste &c.

De aduerbijs locorum.

*Octo sunt aduerbia interrogandi, ìzzucu, ìzzucàta, donata, doco? dochi? dòchira? dòno tocòro, dòno fo? & significant quem locum? postponuntur autem illis particulæ, va, no, ni, ìe, vo, cara, & iori, secundum casuum exigentiam: v.g. vnde? quo? quam? qua? vbi, &c. postponi etiam illis potest, màde, quod significat terminum vsque: v.g. docomade ie iqóca, vsque quo ibis? & quando vtcumque interrogatur, ponitur particula, ca? vel zo, & melius, zo, quàm, ca, si in oratione sit aliqua particula interrogatiua: v.g. ìzzucu ie maitta zo, quo iuisti, dòno tocòro uo to uòtta zo, quem locum transiisti, doco iori itta zo, quà intrasti? dòchi càra qita zo? vnde venit? donata uà Pedro no iàdo zo, vbi est domus Petri? dòconi uòru zo? vbi vel in quo loco est? Respondetur multipliciter, còno tòcoro, còto mòto, còre, conàta, còchi, còchira, còco, còco ra, còno cata, còno fò, hic, sòno tòcoro, soco moto, sòre, sònata, sòchi, sochira, sòco, socora, sòno càta, sono fo *istic*, ano tocòro, aso co mòto, are, anata, achi, àchira, asocò, àsocora, àno càta, ano fò, significat: *illic*, postponuntur his aduerbijs particulæ casuales. Aduerbia interrogandi cum particulis casualibus & postposito, mo, significant vbicumque: v.g. vel quacumque, vel quocumque: v.g. donotocòro ièmò tòuro, transibo quocumque, doconimo vbicumque, dòco cara mo, vndequaue. Si verò loco, mo, postponatur, nàri tomo, significat quemcumque locum diuisiue: v.g. dòcoie nàri tomò mairo, ibo ad quemcumque locum diuisiue: idem significat, coco zo, cum eisdem particulis casualibus & possunt poni inter, doco, & zo, v.g. dòco ni zo àru fòdoni, si quidem est in aliquo loco, còco caxicò, significat hic & illic, doco mo caxico mo, significat omnem locum: particulæ casuales solent poni ante mo, v.g. do còni mo caxico ni mo, in omni loco, aduerbio verò antecedenti postponuntur v.g. còco caxico ni, hic & illic, còco caxico ie dòco, caxico iori &c.*

50

Particula, vie, significat supra; petit ante se suppositum in genitio: v.g. fàndai no uie ni uoqe, pone supra mensam, còno uie uà gozàru mai, non erit supra hoc: idest melius, sono uie ni, circa istud, sòno, uie no sàta uo catàriare, narra quæ circa hoc sunt, còre ua ìzzure iori mò uie de gozaru, non inuenietur, quid hoc superius: idest hoc est supremum, xita, significat: infra: & regit eosdem casus, quos præcedens: v.g. fandai no xitani uòqe, pone sub mensa, micotòba no xita iori, quando rex: v.g. finiuit loqui, uoxita uo cudasarei, det mihi vestra dominatio reliquias sui potus, quæ superauerunt.

Particula, sòba, significat, latus & regit ante se genitium: v.g. fito no sòba uò fanaruru, separat se à latere alicuius.

Maie, significat ante: & regit ante se genitium: v.g. fito no maie uo touoru, transeo coram alio, cacùgò no maie, secundum dispositionem, funbet no maie, sicut credo vel cogito, vel iuxta sensum.

Mauari, significat circum circa in giro: & regit ante se genitium: v.g. iglèsia no ma uari ni tçuchi uo nàgue sutçuru na, ne projcias terram in circuitu Ecclesiæ.

51

Vchi, significat intra, & si ante se habet substantium debet esse in genitio: v.g. iglesia no uchi, intra Ecclesiam, ano fito ua; fito no uchi de uanai, ille homo non est inter homines, idest non est homo, fùtacùchi cúta còto ua, cúta uchi deuanai, comedisse duas buccellas, non est comedisse.

G2

Foca, significat foras, vel extra: & petit ante se genitium: v.g. iglesiano foca ni, extra Ecclesiam, fòcaie iqe, exi vel eas foras: aliquando loco particulæ genitiui, ponitur iori, v.g. Deus uonàgo ichinin iori foca tçucùri tamauànu, Deus non creauit nisi vnam mulierem; idest nullam formauit extra vnam, Tèngu fito ni àcu uo susumùru iòri fòca uà, nài, Dæmon nihil facit nisi persuadere peccata hominibus, goxo uo tàsucàru tàme baptismo uo sazzucàru iòri fòca bechi no michi ga nai, non est alia via ad saluandum hominem extra baptismum; idest, absque baptismo nemo potest saluari, Deus no gracia iori foca, absque dei gratia.

Naca, significat medium in quantitibus continuis vel discretis v.g. qinò nàca ni, in medio ligni, fito no nàca ni, in medio hominum.

Nacaba, significat medium in rebus successiuis: & vtrumque petit ante se genitium: v.g. dangui no nàcaba ni, in medio sermonis, sòre uo qijte, nacabà uà uosore; nacàba ua aquirete ita audiens istud, & metuit & expauit, idest medium tempus consumpsit timendo &c.

Ato, significat retro, & regit ante se genitium: v.g. sonatà no àto càra mairo, veniam post te, idest, te sequar.

Vàqi, significat latus: et petit ante se genitium: v.g. Pedro no uaqi, ad latus Petri, misa no uaqi, finita missa, còno uaqi his diebus præteritis, omnia prædicta aduerbia requirunt post se casus quos petunt verba quibus subsequuntur.

Quare? vel qua de causa interrogatur multipliciter: v.g. nàjeni, nàjoni, nàni xini? nàni tote cà? nàni no iuie ni? nànto xita coto ni? nani nò xisài ni iotte? quomodo? dicitur, nànto xite? nànto ioni icàni to xite? Respondetur autem, quia vel ratio est: v.g. sono iuie ua, nà jeni to iúni, Quia, vero, etiam dicitur, tocorò de, fodoni, ni iotte, sacàini, primum ex his tribus dicit multam causalitatem, secundum verò non tantam: tertium autem minorem.

Vie va, significat: cum vel siquidem: v.g. tōganai vie ua q̄zzucaĩ ga nai, non timeo, quia, vel siquidem non habeo culpam, eundem sensum facit particula, cara, v.g. caiōni irò vo misùru càra va; càcusu còto va irànu, in vanum illud abscondere tentas, siquidem talem colorem ostendisti. Si quidem, quasi illatium significat, tòqi va, &, xicaru tòqi va: sari na garà, significat, sed; sàri tòte va, significat, adhuc: sàru tòte ua, significat, siquidem res ita se habet: sàrú tòte ua, qicoienu còto gja, si ita est, intollerabile videtur.

Aduerbia temporis.

Quando interrogatur per, itçu, vel, itçùgoro, a quot diebus? interrogatur per, icca sàqi, vel, icca maie, a quot mensibus? interrogatur per, icutçuqi saqi? a quot annis interrogatur per nànnèn maie, solet addi, ni, quando verbum illud petit, & semper in fine interrogationis ponitur, ca, vel, zo, & melius, zo?

Respondetur: nunc, ima, vel, tãda ima, iam, mo, v.g. moiqe, eas iam, aliquoties dicitur, tòqi ni iotte, vel, jibùn ni iotte, postea dicitur, nochi, sòre cara, vel, sòre iòri, post istud, còre càra, vel, còre iòri, post hoc, àre iòri, vel, àre càra, post illud. Statim dicitur, iãgate, postea, vel deinceps dicitur, ĩma iòri nóchi, vel, ima iori xite uà, vel, ima iori ĩgo, vel, j̄gònĳgo: isto mane, dicitur q̄esa, connichi, vel, qio hodie, àsu, vel, miònichi, cras, cras manè, asa, àxitatò, vel, àsatòcu, cras nocte, miònia, antea, ijen, vel saqini, heri qinò, vel, sàcujit, nudius tertius, uototoi, vel fùtçuca sàqĩ ni, diebus præteritis còno giu, còno fòdo, vel, xenjìt, vice præterita: idem xendo: vice futura, còndo, ab hinc duobus diebus, asàtte, vel miògo nichì, post tres dies, xiasàtte, vel mió mió gonichi, qiònen, vel, còzo, anno præterito, hoc anno, còto xi, a tribus iam annis, vòto tòxi, vel, uotòdoxi, ab hinc vero quatuor annis. sanuruuotòdoxi statim, tàchi màqĩ vel, socuj ni, sunauàchi, statim profecto, tãteqi, in illo momento.

Itçumade? vsque quando? itçu mademo; semper, itçu càra a quo tempore, itçu iori, ex quo tempore?

Aduerbia negandi.

Ia, vel, iia, significat non, só deuanai, non est ita, iccana vel, iccanàgueni, nullatenus, iùme iùme, neque per somnium, sàrani, vel, ichiien, càtçutè, vel, càtçute mòtte, nullo modo, iò, iòmo, vel, iòmo iòmo, neque cogitatione: v.g. càtçute màiru mài, nullatenus ibo, iòmo sò uà gozàru mài neque in mentem venit quod ita erit; & quando prædicta iunguntur affirmatiuis faciunt etiam sensum negatiuum, v.g. iomo iòmo to mòxitarèba uo màiri atta, cum dixisses te non iturum: iuisti tamen, io mairò, nullo modo ibo.

Aduerbia affirmandi.

Nacanàca, significat: ita est, uò, significat: sic, assentiendo, gueni, vel, gueni gueni, sic se habet: v.g. guèni guèni só mo aró, absque dubio sic se habebit res, chòdo, significat, omnino, saìoni, sòno bùn, sòno gotòqu, so de gozaru, sò re sóre, màsso gia, xicato, significat: ita est, mòttomò, significat rationabiliter loquitur, guioi nò gotoqu, sicut vestra credit vel dicit dominatio, mòchi ron, non cadit sub dubio seu disputatione, nàcanàca nàru còto de gozaranu, verè non est possibile, nàcanàca no còto, res est cui potest assentiri seu fides adhiberi, ma còtoni, verè, & idem significat, xinjit, vel, xinjit ni, xei mon, iuramento confirmo, isasàca, vel, isasàca mòtte nec parum quidem, issai, vel ixet nulla via, nullo modo, & quando iunguntur affirmatiuis significant prorsus in omni euentu.

Adverbia comparatiua.

Iori, iòri mò, iòri mo nà uo, significat magis comparatiuè, persona quæ comparatur est in Nominatiuo; cui comparatur verò in ablatiuo cum aliqua ex prædictis particulis: v.g. Pedro ua juan iòri mò gàcuxò de gozaru, Petrus est doctior Ioanne, sòcoie nobòru iòri ua; mairanũgà màxi gia, melius est non ire; quam ascendere isthuc: gotòqu, màma, ioni, sunt aduerbia similitudinis, & petunt ante se genitiuum rei cui fit assimilatio: v.g. Pedro nò gotòqu, sicut Petrus. Si verò antecedit verbum, non petunt genitiuum; v.g. no iama ìe nari tomò qi tàì màmani qite, nururèba, nũgui suteraruru, etiam si eant ad campum, & montes se induunt, si volunt tali veste, & illam exuunt quando aqua madefit, uomò màma ni, vel, uomò gotoqu vel, uomò ioni, sicut cogito, conòmi no màma ni, secundum desiderium & ad eius mensuram, fòdo, significat, tantum, vel quasi; & proportionem: v.g. qifèn ano fito fòdo no gacuxò de gozaru, tam doctus es sicut ille, faràga cùdàru fòdo iòì, in tantum erit sanus in quantum habuerit ventris purgationem, mìchi uò arùqu fòdo cutabituru, sicut ambulo, sic deficio, acai fòdo ioi, dum est rubicundius, tanto melius,

xinùru fòdo no vazzurai de uanai, *infirmitas hæc non est ad mortem idest mortis causatiua*, funè ni mesaruru fòdo narāba uare mo norōzu, *si vestra dominatio tantum vult assumere laborem vt nauim ascendat; ego etiam*, tamèxi mo nã fòdo ni atta to mosu, *dicunt fuisse sicut numquam*, uoqùru fòdo arāba sòre ìe mairozu, *si ad statum perueniam quod possim è lecto surgere conferam me ad vos*, chicara no fòdo uo mite, *videns virium proportionem fòdo nõ tçuita, peruenit in istanti*, core fòdo, *sicut hoc*, sòre fòdo, *sicut istud*, are fòdo, *sicut illud*, uouoi fòdo *dum magis vel plus*, sucunai fòdo, *dum minus*.

55

Aduerbia superlatiua.

Vie, *significat rem supremam*: v.g. christianno voxie ua izzure iori mo vie de gozaru, *doctrina & fides Christiana est suprema & super omnes*, còno saqe no uie ua nai, *non est melius vinum isto*, ichi: *vel*, daiichi, *est supremum & vnicum*: v.g. gacuxo no uchi ni Sancto Thomas daiichi de gòzatta, *inter doctores Sanctus Thomas est supremus*, còre ua are iori vie, *hoc est superius illo: particula xita, est contraria*, uie, *significat verò inferius*: v.g. xiqitai ua anima iori xita de gozaru, *corpus est inferius anima*.

Aduerbia intensionis & exaggerationis.

Ichidan, chicāgoro, icco, *significant valde*: v.g. chicāgoro no uo cocorō gaqe de gozaru, *est maxima cura & diligentia*, &c. sòre ua icco uarui còto gia, *istud est valde malum*, bexxite, *significat præcipue*, tòri uaqe, *significat in particulari vel specialiter*, coto no foca, *raro*, & *extraordinarie*, icanimo, *significat, valde*, amari ni, *significat nimis*, & *denique ex adiectiuis formantur aduerbia modo supra dicto, quæ significant aduerbiallyter quod adiectiua absolute*: v.g. *ex fucai, quod est, profundus, a, um, fuco, quòd est profundè*, icani mo xizzucani *valde quietè*, tani coto ni, *extraordinariè*, xitātacani, *vel*, guiō sanni, *formidabiliter idest, nimis: vide in dictionario*.

Aduerbia congregandi.

56 Voxinabete, *significat vniuersaliter*, sòbet, *communiter, idem significant*, tçune ni, *vel*, sojite, fejeini, *regulariter*, voioso, tabùn, vòcata, ioppòdoni, *significant: maiori ex parte*, qèccu, *vel*, caiette, *significant, quin potius, vel*, tènèn, *significat forsàn, & idem significant*, xijen, icasama, sadamete, *significat probabiliter*, canarazu, *absque dubio indefectibiliter*, moxi xjien, *si forte*, xotocu, *naturaliter*, jinen, *casu, xīdai xīdai ni, vel*, jèn jenni, *vel*, xīdai ni, *successiue leniter*, vonozzu cara, *per se absque alio*.

Aduerbia concludendi, & aduertendi.

Ficqio, &, tçuini, *denique, significant vel resolutorie*, tçūgo, *summatim*, no no, *non est ita? v.g. nõno icani qicaxeraruru ca? heus audis ne? moxi, significat etiam; heus; sed est vocabulum vrbanum*: v.g. moxi Padre sama, *heus reuerende pater, iare, est etiam heus, cum inferioribus*: v.g. iare taro quaja to iieba *dicens heus*, taro quaja: iai *significat etiam heus sed vilis*: v.g. iai sochi ga mòtta mono ua nanizo? *heus tu quid est quod portas? idem significat, ia, v.g. ia uo tònò barà domo ùa nani uo sauāgu zo? heus vos milites & boni homines quid turbamini? ad eundem sensum tendit particula ai, postposita v.g. izzure mo mina iò qiqe ai, heus vos omnes audite*.

Particula, ca, &, zo, vt supra dictum est, sunt ad interrogandum, idem habent munus particulæ ia, vel caia, sed sunt humiliores: v.g. are ua tare caia? *quis est ille? còre ia, istud? io suqète tare ca ua tazzuneò zo? cum sit alta nox, quis potest interrogare, & querere? sòre de aro ca toiu còto gia, dico, si erit istud?*

No? *petit consensum*: v.g. gozaro ca no? *veniet? nonne? mairo to uoxerareta no? non ne dixit quod veniet? no Pedro dono? non est ita domine Petre? na, significat idem; sed est inferius*: v.g. soqiita na, *nonne sic audisti? aliquando in oratione vbi est zo, solet poni; baxi; quæ est particula dubitandi*: v.g. nanto xita xisaĩ de baxi gozaru zo? *qua de causa accidit hoc? sate nanto iú uoqiacu de baxi gozaru zo, quomodo vocatur vester iste hospes? goiò baxi gozaruca? est ne tibi aliquid necessarium?*

57 Io, *vel, zo; affirmant & faciunt cadentiam orationis*: v.g. caita zo, *vere scripsit*, maitta io, *venit profecto*, sono tòqi vare va ichi dan varui tçucaĩ vo xiraruite gozaru io, *tunc profecto mala nuntia seu missiones sum exequutus & feci*, bacari, *significat, tantum vel solummodo*, sòre ni cāguitte, *istud solum*, còre ni cāguirazu, *non hoc solùm: aliquando*, bacari, *significat magis vel minus*: v.g. fiacu bacari, *erunt centum*, fiacunin bacari corosareta, *centum vsque homines occisi sunt*, nó, nóte, naqu xite, naqute, *significant sine vel absque*: v.g. raxximo nó, *absque ratione, & ordine*, cacūgò nó, *absque præparatione*.

Aduerbia sonus sunt multiplicia secundum diuersitatem quam Iapones in sonus terminatione percipiunt, & illis, to, solent postponere: v.g. ua ua to xite, *vociferando dicentes*, ua ua, & *si illis postponitur meqi, u, significat talem strepitum facere*: v.g. ua meqi, u, *va dicendo vociferor, aris, &c.*

H

De Præpositionibus casuum.

Tame, *significat ni vel erga*: v.g. sonata no tame, *tibi, regit ante se genituum*, nanno tame, *ad quid*, nanini naru ca? *ad quid est?* nani ni xô ca? *ad quid faciendum habes illud?* nani no iô ni tatçu ca? *ad quid est necessarium vel proficuum?* maitte no iô ua? *quæ ne necessitas est eundi?*

Tai xite, *significat propter, vel contra*, v.g. tengu ni tai xite te qito, *pugnare contra dæmonem & ei resistere*, Deus ni tai xite cûguio uo coraiuru, *suffero labores propter Deum*, uie iori, *significat etiam, propter*: v.g. uon jifi no uie iori, *propter suam misericordiam*.

Ni iotte, *significat etiam causam quare*: v.g. Deus iori fito no jento acu ni iotte go fempô uo ataie saxerareozu, *deus tribuet hominibus secundum opera eorum vel vitij vel virtutis, deriuatur a verbo*, iori, u.

58 Nitçuite, *significat circa, & deriuatur a verbo*, tçuqi, u, v.g. còre ni tçuite, *vel còre ni tçuqi, vel, còre ni tçuqete, circa hoc*, sono gui ni uoite ua zonjenu, *nihil circa hoc negotium scio, vòxe uamottomo narêdomo uâgami ni totte ua canai gatai, bene dicit vestra dominatio; sed quod ad me attinet est factu difficile*, Dai quan ni itatte ua ichinin bacari sadameio, *quod ad economum seu maiordomum attinet, vnum tantum constitue, hæc omnia*, itatte, v.g. tôte, *sunt gerundia verborum sicut & præcedentia, etiam solent dicere*, Padre còto ua *quod at patrem attinet*, uarera còto ua, *circa meas res, vel quod ad me attinet*, xitâgatte, *vel, xitâgote, significât iuxta, & sunt gerundia verborum*, xitâgari: u, &, xitâgai: ó, *vnde ante se regunt datiuum sicut eorum verba*: v.g. guioi ni xitâgatte, *vel xitâgote, secundum quod vestra præcipit dominatio, xidai significat idem*: v.g. conata xidai, *sicut volueris, aliquando etiam iungitur radicibus verborum*: v.g. mairi xidai, *secundum quod venerit vel eius aduentum*.

Ni, *significat locum in quo: idem significat, ni uoite, sed permanentius*: v.g. go fatto ua fuximi ni uoite uòxêidasareta, *hanc legem posuit dum esset in ciuitate*, fuximi Bungo funai ni itatte, *in ciuitate Funairegni de Bungo: iglesia ni uoru, est in Ecclesia*.

De, *significat locum in quo fit actio*: v.g. michide Pedro ni uota, *obuium habui Petrum in via; eadem particulæ, de, & uomotte, significant instrumentum quo fit actio*, bo uomotte Pedro uo uchi corôita, *ligno Petrum cecidit*, Padre sama catararetâde nauo qicoieta, *ex quo pater reuerendus illud narrauit melius fuit intellectum, necqi de xinda, mortuus est febrî*.

Cara, *vel iori, significat locum e quo vel vnde*: v.g. iglesia cara, *ex Ecclesia, etiam dicunt, fune cara maitta, nauigio venit*, cachi cara maitta, *pedes venit, fune de maitta, est idem quod, fune cara maitta, & fune ninotte maitta: fana cara me cara mîguruxij mônico gia, est indecorus oculis & naribus*, iori, *significat locum per quem*: v.g. sama iori faitta, *intrauit per fenestram*.

Tomoni, *significat; simul*: v.g. sonata to tomoni mairozu *ibo simul tecum*, mosu to tomoni, *simul ac dixit*.

Ie, *significat locum ad quem*: v.g. achiie mairo, *ibo illuc*, mi aco ni saite mairo, *vel miiaco ni muqete mairo, ibo directe ad curiam*, miiaco no cataie noboru, *ascendit ad curiam idem*, miiaco no foie noboru, *aliqui dicunt, miiaco no iori, vel miiaco sana, vel miiaco no gotoqu noboru, sed non est bonus loquendi modus; sed rusticorum*.

59 De, *significat materiam ex qua*: v.g. tçuçhĩ de ca uàra uo tçuquru, regulas *ex terra vel limo construere*, nànde còre uo tçuqùru ca? *ex quo hoc facis?*

H2

Vie, *significat erga*: v.g. zuĩbun cõdomo no vie uo fito ni mo nàxi marasuru ioni to cocòrõ gaqe marasuru; *omni cum diligentia curo circa vel erga vel de meis filijs, quomodo illos faciam homines*.

Sònata no fiquànno vo saiban mesarèio, habeto curam de tuis seruis?

Made, *significat vsque*: v.g. àsumade, *vsque mane*, inòchi vo vxino màde aru mai, *non amittet vitam vel vsque ad vitæ amissionem non perueniet*, sore made vomoi mo ioranu gui gia, *non peruenit ad mentem meam vsque adhuc*, cocòro zaxi arêba canauanumàde mo xeĩ uo iruru, *quando aliquid desideratur, adhibentur vires vsque ad impossibile*, mosu màde mo nai, *non est necessarium dicere, còno tocòro made maitta, hucusque veni*.

De coniunctionibus & diuisionibus.

To, *significat, &, copulatiue*: v.g. Pedro to juanto Nagasaqi ie ita, *Petrus & Ioannes ierunt Nagasaquim*, còreto, àreto uò tòru, *accipio hoc & illud: idem significat, mo, v.g. Pedro mo juan mo Nâgasaqi càra mōdotta, Petrus & Ioannes redierunt e Nagasaqui*, naqu mono mo ari, uaró mônico mo aru, *sunt qui flent, & sunt etiam qui rident, mo, anteponeitur multoties negatiuis*: v.g. nanìgoto mo gozaranu ca? *non est aliquid noui?*

Mata, *significat, &, vbicumque inueniatur siue inter nomina siue verba, ca, significat vel*: v.g. Pedro ca; juan ca coi to iie, *dic quod veniat Petrus vel Ioannes*, arui ua, *significat etiam vel*: v.g. arui ua Pedro, arui ua juan, *vel Petrus, vel Ioannes*, arui ua iomu, arui uamono uo caqu, *vel lego vel scribo*, moxi ua, *significat si vero in medio orationis*: v.g. móxi ua cànêga nai naraba, *&c. si vero non habeas argentum*.

60 *Ad orationum contexturam vtuntur*, mata ua, *& præter hoc vel præterea*: v.g. arui ua iamaĩga uocoru ca, mata na isõgui no fumi qita ruca &c. *vel accidit aliqua infirmitas, præter hoc si venit aliqua epistola*.

Xicarêba, *significat: cum res ita se habeant*, sari nagara, *sed, so aru tocorõde, cum hoc ita sit*,

saraba, *cum hoc ita se habeat*, sarēba sareba, *cum ergo &c.* ca? *significat si?* v.g. maitta camio, *vide si venit vel iuit*, maitta ca xiranu, *nescio si venit*, iara, *significat si diuisiue*: v.g. fito iara chicuxo iara xiranu, *nescio vtrum sit homo vel animal*, nani iara to moxita, *nescio quod dixerit*.

Ex particulis, nanica, & tòcàcu, *intromissis alijs particulis fiunt quædam quasi disiunctiua seu exaggeratiua*: v.g. nani ia ca ia? *quæ res? idem est*, nani iara ca iara? & nànto iara cato iara? nanto xite, ca toxite, *quomodo?* nanto mo ca tòmo, *nullo modo*, nanimo camo, *nihil*, nanĩgato mo cãgotomo, mina içtuuari naruzo, *denique omnia sunt mendacia*, nanino cano *vel* nanto, xite cato xite, *modus excusandi se*, nanino cano to iute, *dicens hoc & illud*, domo como, *quomodocumque sit idem*, doxitema co xitemo doxite co xite, *faciendo diuersa hoc & illud*, do xôcô xô, *faciam hoc & illud*.

Tòmo cacumo, *in omnibus, idem*, toni cacuni, *idem etiam* tonimo cacuni mo, *vel* totemo cacutemo, còre to ij; care to ij, *hoc & illud dicens: idest excusationes*, care core, *illud & hoc* coco cacico, *hic & illuc*, conata canata, *istic & illic*, uomo xirô, uocaxu, *accommodando se quasi adulari*.

Si particula, môtte, postponatur particulis, catçute, isasaca, tomoni, nani, nani nani iori, *adiungitur illis efficacia & energia*: v.g. catçute motte so aru mai, *nullo modo erit talis res*.

De interiectione.

Sate, satesate, satemo satemo, *sunt interiectiones admirantis*: v.g. satemo Deus no uôqinaru uonjificana, *o magna misericordia Dei!*

Auare, *est interiectio miserentis*: v.g. auare mutçucaxij iò no naca cana, *o mundus repletus miserijs*.

61 Ha! *est interiectio pœnitentis*: v.g. Ha faxĩ demo uomoxiroĩga; tocoro niote qi coie canuru, *o labor sonus & cantus harmonia est valde gracilis; sed non bene omnia percipiuntur!*

Iara! *est interiectio tam lætitiæ; quam tristitiæ*: v.g. iara iara medetaia, *o quantum gaudeo &c. idem*, ia, v.g. satemo iaxii iatçũbaraia! *o quam vilis & abiectus!* gongo dodan fuxĩguina xisai cana! *o quam rara & ridicula ratio*, iei, *est interiectio mirantis*: v.g. iei Padre sama cochĩ gozaru io, *hic est pater!*

Hat, *est interiectio eius qui repente terretur*: v.g. Benqei core uo mite hat coto naxi to zonjite, sono màma niuani bo uo voroxi &c. *videns hoc benquei &c.*

De sintaxi, & casibus, quos regunt verba.

Nominatiuum ponitur in principio orationis, verbum vero in fine, reliqua vero secundum cadentiam: v.g. Pedro ua Nagasaqĩ de xutrai xita iqi iqi nitçuite juan uo coroita, *Petrus occidit Ioannem circa vel in quadam differentia quæ fuit vel accidit Nagasaqui: in aliquibus orationibus grauibus verbi suppositum ipsi postponitur; sed raro*: v.g. tare mo cana uanu futari noqimi ni tçucoro còto ua, *nemo potest duobus dominis seruire hic*, tçucoru coto ua, *est verbi suppositum*, core niote tanomi tatematçuru itçumo uirgen, *ideo præcor Beatam Mariam semper Virginem*.

Orationes subiunctiui absoluti vel permissiui, & infinitiui, & conditionales, & causales semper anteponuntur orationibus de indicatiuo aut imperatiuo; etiam si in linguis Latina aut Europæis non fiat sic sensus: v.g. achi cara tomeraruru tomo; tomaru na, *ne remaneas etiam si illinc detinere te velint*, sòre uo qiitarēba, fara uotatete mōdotta; *cum hæc audisset, iratus reuersus est*, taxicani uqetamotta niotte coso, móxi ãgue maraxitare, *fideliter audiui, ideo retuli & dixi*, faio gozatta raba uo mexi uo xinjô mono uo, *si cito venisses dedissem tibi manducare*.

62 *Quando sunt duo verba eiusdem temporis in eadem oratione, primum erit in gerundio in, e, & alterum in tempore quod orationis sensus exiget*: v.g. còre uo tôte giqini mĩga como no ni uataxe, *accipe hoc & trade seruitori meo*.

Quando vero fuerint duæ vel plures orationes quæ loquuntur de eodem subiecto vel tempore, solum vltimum verbum erit in tempore, quod orationis sensus petierit, reliquorum vero aliqua erunt in radicibus: alia autem in gerundio in, e, v.g. touazunba cotaiezu, voxe arãba tçuxxinde qiçe, *si te non interrogant ne respondeas, si loquantur audias attente*, Deus no uo còto uo macotoni uqe, go uoqite mo cama uaide, sono mama inferno ni uochita, *neque in Deum credit, neque eius mandata seruauit: vnde cecidit in infernum*.

Verbum semper sequitur in honore tertiam personam; nullus enim se honorat nisi sit rex qui de se loquens dicit, iorocôbi ni nõboximesu, *gaudeo plane*.

Quando fuerint multa adiectiua omnia erunt aduerbialiter præter vltimum: v.g. qe nango, iro curô, icanimo vtçucuxij mono, *erat speciosus valde, habens pilos longos & colorem nigrum &c.*

Anteposita particula, to, verbis significantibus intelligere, credere, audire &c. supplet verbum sumes fui, & significat: quod v.g. fito tozonjita, *credidi vel putavi quòd esset hommo*, qixó uo jennin to vomo uò ca? *credam te esse sanctum?* amata no fito xini no fonouo ni moiuru uo misaxerareô, *videbis multos homines iræ flammis ardentes: hic suppletur particula to, a moiuru uo quod est verbi suppositum: quando verò postponunt, mo, ad to, tunc tenaciter affirmant quod dicunt*: v.g. mairô tomo, *omnino ibo vel iturus sum*.

Particula, to, in primo sensu suppletur aliquando per, ioni, v.g. ãgueta ioni gozaru, *dicunt quod obtulit*, ica iona fito to ua xiranu, *nescio quis homo sit ille. aliquando verbum substantiuum supplet particulam, to* v.g. mairó de gozatta, *dixit quod veniet, xô de ua naqerêdomo, quamuis*

non dico quod faciam &c.

63

Quiuzo còre uo mite, ima uo saĩgo no coto dearēba, *videns hoc*, quiuzo, *credensque horam mortis iam adesse, hic verbum substantiuum supplet*, to & fit quasi verbum actiuum regens *accusatiuum*, ima uo, *supplet etiam*, to, *particulæ*, sona & guena *significat, videtur*, sona, *postponitur radicibus verborum*: v.g. dèqi sona, *videtur quod finietur, si verò illi postponatur aliquod verbum substantiuum mutat*, a, in, i, v.g. dèqisonigozaru *videtur quod perficietur*, deqi soni mo zonzenu, *credo quod non finietur: postponitur etiam*, sona, *adiectiuis finitis in, i, & illud amittunt*: v.g. io sona, *videtur bonus vel quod sit bonus*, xĩguè sona, *videtur frequens*, a iau sona, *videtur periculosum, si vero postponatur adiectiuis finitis in, na, illud amittunt*, v.g. aqi raca sona, *videtur quod sit clarum*.

Particula, guèna, *postponitur nominibus & verbis iam formatis*: v.g. maittã guena, *credo quod venit: si autem illi postponatur verbum substantiuum, mutat*, a, in, i, v.g. maittã guenĩ gozaru, *credo quod venit*, sona, *significat, videtur, & guena, credo; sed vtraque vtuntur in occasionibus in exemplis expressis*.

Quando in oratione fuerint duo præterita, primum erit in tali voce; secundum vero in voce futuri: v.g. qesa càra so uòxerareta raba mo faia de maraxô, *si hoc dixisses isto mane; iam recessissem*.

Quando refertur id quod alius dixit, dicitur hoc modo, Padre mósàruru ua: iãgate sonatãie mairô to mosaruru, *Pater dixit se statim huc venturum, aliquando quando se excusant, solet suppleri*, to, per no, v.g. asu no, raĩguàt no, nàndo to noburu na *ne differas dicendo quod cras; vel mense venturo &c.*

Quando post, n, sequitur, uo, amittitur, u, v.g. go uono uqe tatema tçutta, *benefitia accepi*.

Aduerbia semper anteponuntur verbis; præter aduerbia temporis, quæ in principio orationis constituuntur: v.g. sore uo qijte iccò xicàri maràxita, *audiens istud iratus est valde, qiò nen espana carà uatàttà tòqi, quando anno præterito ex Hispania transfretauit: omne verbum requirit ante se nominatiuum expressum aut sub intellectum*: v.g. uare iqe, uel, iqe, *in quo subintelligitur, uare, vade, in aliquibus autem orationibus uidetur hæc regula deficere*: u.g. xisai uòba core ni uà mósàre maràxozu, *hic causam & rationem refert seu dabit: hic nullum uidetur nominatiuum, quin potius, are ni ua, est datiuum aut ablatiuum, àre ni uà, nauo uoixri atta, ille melius scit: in ista etiam oratione, àre ni ua, deberet esse nominatiuum, cacàru uo ni uà cõganeno cusari uo icusũgi mo tçugeta dõgu de gozàru, pro torque habebat catenam auream multos habentem anulos*.

64

Core ni ua gozonji aru mài, *non cognoscet de hoc uestra dominatio, hic, còre ni ua, uidetur supplere accusatiuum quod regit*, zonzji: uru.

Verbum impersonale aut infinitum petit ante se nominatiuum; u.g. Pedro ua màitta to mósu, *dicunt quod Petrus uenit*.

Verbum, iri: u, pro indigeo, es, regit duo nominatiua, rei, & personæ indigentis: u.g. uatacuxi uà còno cànèga iru, *ego indigeo uel habeo necessitatem huius argenti: etiam regit datiuum de persona*: u.g. sono tame ni ua cànèga iranu, *non indiget argento seu nummis*.

Verbum actiuum petit ante se accusatiuum pro supposito: u.g. càne uo motànu, *non habeo pecunias*.

Aliqua nomina, cobita seu coie, quæ ut supra dictum est, sunt mēdicata a lingua Chinensi: regunt eosdem casus quos uerba Iapōnica quæ illis correspondent; v.g. ni ua uo genbut noaidani mèxi uo coxiraie io, *præpara cibum dum hortum videmus, hic nomen genbut, regit accusatiuum, ni ua uo, quia, mi: ru, quod est video, es, regit accusatiuum, fito ni guenzan suru, est idem quod fito ni uó, obuium video hominem, & regit, guenzan, datiuum sicut, ai, ó*.

Quando uocabulum cobitum ex duobus componitur, cognoscetur esse uerbum, si primum, uerbi significationem habeat: v.g. jòten, *est uerbum, & significat in cælum ascendere, quia jo, est ascēdo, is, tenjo, uero est nomen, quia, jo, postponitur & anteponitur, ten, quod significat cælum*.

Verba passiuua petunt ablatiuum pro persona agente: v.g. Pedro carà còròsàreta, *occisus est a Petro, sed melius regunt datiuum*: v.g. Pedro ni corosareta, Pedro ua nusu bito ni càne uo torareta, *latrones furati sunt pecunias Petri*.

65

Sunt etiam aliqua neutra, quæ accusatiuum regunt sicut actiua: v.g. xiqitai uo fanaruru, *discedere a corpore, seu mori axi uo uãzzuró, dolere pedes, & nĩgue uru, pro eo quod est fugio, is, nogàre, uru, euado, is: de, uru, exeo, is: nõqe, uru, recedo, is: touorì, u: transeo, is: nori, u, nauigo, as, v.g. caixo uo noru, nauigo mare, iuqi: u, ambulo, as, michi uo iuqu, uiam ambulo, uo uari: u finior, iris, mairi: u; xõgui uo mairu ad tabulam latrūculariam ludo, iorocobi, u: cocoro uo iorocòbu: lætifico cor: abi, uru, mizzu uo abiru, lauo me aqua vel aquam supra infundo, auàremi, u, misereor, eris, canàximì, u, tristor, aris, còie, uru, transeo, is, fabacari, u, uerecundor, aris, facarai, o, prouideo, es, faxiri, u, uelo nauigo, as, v.g. caixo, vo, faxiru, uelo mare nauigo; fãgi, zzuru, uerecundor, aris, fedate, tçuru, secedo, is, fe, uru, transigo, is, v.g. ficazu vo furu, multos dies transigo, dori uo fumaiuru, fundari in ratione vel rationem pro fundamento habere, itàmi, u, doleo, es, ma vari, u, circuo, is: v.g. còno còto vãri uo mõxi mauatà, multoties & per circuitum dixit nuntium, hic & ibi: idem significat & regit, mēguri, u, nãgusami, u, recreo, as, cocoro vò nãgusamu, cor lætifico, as, naqì, u, ploro, as, tasucàri, u, saluo, as, inochi vo tasucaru, periculum uitæ euado, goxo vo tasu caru, saluari in uita futura, tachi tçu, recedo, is, v.g. tocòro vo tatçu, de sero locum vel a loco recedo, tomurai, ó, defunctis exequias facio, is, vcãgai, ò dubitando inquiru, is, uoximì, u, æstimo, as, vrãmì, u, quæror, eris, xinobi, u, occulte expecto quasi insidiose: v.g. fito nõ mè vò xinòbu, attendo siquis me uidet, aliqua ex prædictis quæ requirunt accusatiuum loci, admittunt etiam ablatiuum cum particulis, cara, uel, iori, v.g. tocòro vo tatçu, est idem quod, tocòro iori tatçu, a loco recedo*.

I

Aliqua etiam sunt actiua verba quæ duos casus accusatiuos petunt: v.g. fori, u, daxi, u, fanaxi, u, tate, tçuru, v.g. Pedro vo socò vo voi idaita, Petrum eduxerunt ab isto loco: potest etiam regere ablatiuum loci: v.g. Pedro vo socò cara voi daita, aliqua petunt vel Datiuum vel accusatiuum v.g. fito vo, vel, fito ni sanare, uru ab hominibus recedo, is, Deus vo, vel Deus ni somùqi, u, Deum offendok is, verba huiusmodi sunt, quæ significant timere, offendere, & recedere.

Multa vero verba quæ significant auxilium præstare, commodum, damnum, obedientiam, superioritatem, subiectionem, seruitutem, victoriam, & similia, regunt Datiuum: v.g. chiie saicacu ioni coieta, excedit alios sapientia & industria.

Verba verò dandi, & promittendi regunt accusatiuum rei & datiuum personæ: v.g. fito ni càne vo curùru, dare pecunias alicui.

66 *Multa sunt verba, quæ admittunt ante se radices aliorũ verborum immutatas; & tunc prædictæ radices habent sensum quasi infinitiui: v.g. qiqi faji me, uru, audire incipio, is, verba vero sunt, nare, urù, assueffio, is, seu assuesco, is, & idem, tçuqe, uru, fate, tçuru, finior, iris, narai, ó, disco, is, sòme, uru, incipio, is, tòdoqe, uru, perseuero, as, vel prosequor, eris, ate tçuru, dirigo, is, atàri, u, casu reperio, is, vaqe uru, diuido, is, càne, uru, difficile possum, es, soconai, o, erro, as, sumaxi, u, perficio; is, sũgoxi, u, excedo, is, fãgue maxi, u, multum & intense laboro, as, àqi, u, fastidio, is, tai, volo, is, & tomonai, nollo, is, si vero radices verborum antepnantur adiectiuis finitis in i, faciunt quasi supinum in tu, v.g. iòmi iasui, facile lectu &c.*

Nomina numeralia si subsequatur illis nomen substantiuum debent esse in genitiuo: v.g. fito tçu no tõga, vnum peccatum, idem petit particula, fõdo, quando significat omnis, e, v.g. àru fõdo no fito, quotquot sunt homines, idem petit particula, iori v.g. Nanban iòri no mono, res Europæ; sed hic est relatiuum, petunt etiam genitiuum numeralia, seu nomina quæ dicunt multitudinem vel paucitatem: v.g. amàta no fito, multi homines, sunt autem nomina prædicta, bechi, alter, a, um, fon, proprius a, um, cazucazu, multi, æ, a, sama zama, multi modus, a, um, iro iro, multus, a, iorõzzu, quilibet &c. ïzzure, quis, æ, issai, omnis, e, idem, vòno vòno, & cotõgogoqu, reqi reqi, personæ nobiles, igue, quod subsequitur, nocori, quod remanet, itçumo, semper: v.g. itçumo no coto, id quod semper: tçune, ordinarius, a, um, ima, mòdo, isasaca, parum: idem, sòto, vel sucoxi, xòtocu, naturaliter, sòno fõca, extra: prædicta petunt ante se genitiuum si illis subsequatur nomen substantiuum, & tunc adiectiua debent reputari si verò non subsequatur substantiuum nomen, sed verbum; tale genitiuum non petunt: v.g. iorõzzu danco xite iocarò, bonum erit si omnes faciatis consilium.

De Arithmetica Iaponiæ & materia numerorum, in quibus hoc opus hic labor.

67 *Duo sunt modi numerandi in lingua ista Iaponica primus est per numeralia communia propria ipsius linguæ, quæ vocant, iomi, & hæc perueniunt solum vsque ad decem: v.g. fitòtçu vnum, & solent hoc vti ad dicendum parum: v.g. sàqe fitotçu nòmaxete tamóre, da mihi bibere parum vini, futatçu, duo, mitçu, tria, iòtçu, quatuor, itçutçu, quinque, mutçu, sex, nanatçu, septem, iatçu, octo, coco notçu, nouem, to vo, decem, icutçu, significat, quot? in rebus quæ non habent propriam numerationem.*

12

Secundus modus numerandi est per vocabula, coie, idest mēdicata a lingua Chinensi, hoc verò non vtuntur vsque ad decem per se; nisi rebus numeratis adiungantur, quæ quidem res debent significari vocabulis etiam Chinēsis; & non Iaponijs: termini numerales sunt, ichi, vnum, ni, duo, san, tria, xi, quatuor, go, quinque, ròcu, sex, xichi, septem, sachi, octo, cù, nouem, jù, decem vtuntur per se istis a numero vndecimo & supra, est autem vndecim, juich, juni, duodecim, jusan, tredecim, júcù, decem & nouem, & numeris denarijs antepnuntur numeri vsque ad decem: v.g. nijũ, viginti, sànju, triginta, sanju ichi, triginta vnum, cùju, nonaginta, fiacu, vero significat centum, fiacu ichi centum & vnum fiacu ju, centum & decem, fiacu sanju, centum & triginta, ni fiacu, ducenta, sãmbiàcu, trecentum, xen, autem significat mille, xen ichi, mille & vnum, xen roppiacu sànju ichi, mille sexcenti triginta vnum.

68 *Numeri vero Iaponij antepositi vocabulis Iaponiæ, quæ vocant iomi, et ablato, tçu, a numeralibus prædictis, siue sint nomina siue radices verborum quibus iunguntur numerat res significatas per talia vocabula: v.g. fito cotõba, vnum verbum, futa coto vari, duæ rationes, miàmi, tria retia vel tres retis missiones, iocama, coquere quatuor vicibus in caldaria, itçucàqe, quinque aggressiones, mùcasàne, sex vestes seu cooperturæ, nànà catana septem vulnerationes gladio: ià catãgue, octo onera, cùca vari novem transmutationes, tò cusa, decem differentiæ: post numerum vero decimum, hoc modo numerandi non vtuntur; sed dicunt, iro jũichi, vel jũichi no iro, vndecim colores: ad interrogandum vero est verbum, icutçu, si verò res de qua interrogatur postponatur, debet addi numeralibus particula, no, v.g. itçucu no qi zo quot ligna sunt? idem, qi icutçu zo? et respondetur, futatçu, duo, mitçu, tria etc: interrogatur etiam per, icutçu ablato, tçu posita vero re numerata de qua interrogatur: v.g. icù tocoro, quot loca? icu toqi, quot horæ? fito fanaxi, vnus sermo vel conversatio, futasugi, duæ lineæ, iote, quatuor manus inter digladiatores: v.g. itçutçu bu, quinque grana, mu tocoro, sex loca, iamavari, sex circuitiones, cuninai, nouem onera eo modo quo Iapones onus portant ante & retro in ligno, tò vatari, decem transitiones: v.g. & alia omnia quæ numerari possunt, idem autem est dicere, mu tocoro quòd, mutçu notocoro & quod, tocoro mutçu, sex loca, fito ie, significat rem simplicem, futa ie, duplicem seu duplicatam, miie, triplicatam &c. idem fit cum numeralibus chinensibus seu, coye, adiunctis vocabulis etiam chinēsis: & aliquando in ista numeratione nihil ammittunt numeri aut res numeratæ; aliquoties autem vel alterum vel vtrumque aliquid ammittit vel mutat, & præcipuè in numeris primo, secundo, tertio, sexto, decimo, & centesimo: & aliæ sunt mutationes: hic autem ponentur communiores; quando verò in particulari nihil fuerit adnotatum, est signum quod nulla est*

transmutatio.

Interrogatio de hominibus fit per, icutari? quot homines? Responsio verò fit postponendo, nin, numeralibus chinensibus: v.g. ichi nin, vnus homo, ninin, duo, iottari, vero significat quatuor: quia, xinin, significat hominem mortuum.

Interrogatio de diebus fit per, icca, quot dies? & vnus dicitur, fi fitoi, quia, ichinichì, significat diem solarem integrum, futçuca, duo dies, micca, tres, iocca, quatuor, itçuca, quinque, muica, sex, nànuca, septem, iòca, octo, còconoca, nouem, toca, decem, fatçuca, viginti reliqui numeri dierum sunt per numeralia, coie.

Numerus noctium, est postponendo, ià numeralibus, coie, v.g. ichi ia, vna nox, ni ia, duæ &c. fit etiam postposito, io, quod significat Iaponice noctem numeralibus, iomi, icuio, quot noctes? futaio, duæ, nanàio, septem noctes &c.

Numeratio mensium anni fit postposito, quat, numeralibus, coie, sed prima luna vocatur, xõguat, secunda vero, nìguat, tertia, sãguat, quarta, xĩguat, vndecima verò dicitur, ximò tçuqi, duodecima verò & vltima dicitur, xi vàsù, si autem velimus numerare menses absolutè postponimus, tçuqi, quod lunam significat numeralibus, iomi, ablato, tçu, interrogamus vero, icutçuqi? quot menses? & respondetur, fito tçuqi, vnus, vsque ad decem, quod est, totçuqi, post decem verò fit numeratio per numeralia, coie, v.g. jú ichĩguat, vndecim menses, ad interrogandum verò de mense quisnam sit; Ianuarius ne an Februarius? fit per, nanguat, Primus autem mensis anni Iaponensis est luna Martij.

69

Annueratio annorum fit postposito, nen, numeralibus, coie: interrogatio fit anteposito, nen, v.g. nànnèn, quot anni? Respondetur autem, ichinen, vnus, ionen, quatuor, sanganen, tres, sò ionèn, tres vel quatuor, sò xi jùnèn, triginta vel quadraginta anni, fatàchi, significat viginti annos in hominibus, idè ni junen, vel, ni ju no toxi, vel tòxi ni jú, interrogant autem, icutoxi, vel tòxi icùtçu, quot annos habet? numerant etiam annos hominum & animalium perfectorum, boum scilicet, & equorum &c. postponendo, sai, numeralibus, coie, v.g. issai, vnus, ni sai duo, san zài, tres anni.

Annueratio vicium fit postposito, do, numeralibus, coie, v.g. nàndo, quot vices? ichìdo, vna iòdo, quatuor, gòdo, quinquies, sai san, bis vel ter.

Annueratio nauium fit postposito, sò, numeralibus, coie, v.g. nànzò, quot naues? Respondetur: issò, vna, nisò, duæ, san zò, tres fassò, octo, jússò, decem.

Ichiren, vna linea, duæ niren, saren tres lineæ v.g. ficorum, margaritarum, &c.

Annueratio orationum, tractatum, vel repetitionum eiusdè rei fit postposito, fen, numeralibus: v.g. ippen, vna, nifen, duæ, sanben, tres aue maria fiacu gojippèn, centum quinquaginta aue maria.

Annueratio argenteorum fit postponendo, momme, numeralibus v.g. ichi mòmmè, vnus, ni mòmmè, duo, san mòmmè, tres: vnus autem argenteus diuiditur in decem quæ vocant ippùn itaque, ippùn, significat decimam partem argentei, nifùn, duæ ex prædictis partibus, gofùn, media dragma, roppun, sex ex prædictis decem partibus.

Decima quoque verò pars argentei diuiditur adhuc in alijs decem quarum vnam vocant, ichirin, nirin, farin, iòrin, gorin, rocurin, xichirin, fachirin, curin, & statim est, ippun, quod est argentei decima pars, fiacu me, sunt centum argenteos, fiacu ichi momme, centum & vnus, icquan me, mille, jicquanme decem mille: sunt etiam aliæ monetæ ex ære, quarum annueratio, fit postposito, mai, vel mon, numeralibus: v.g. ichi mon, vna ex illis monetis, ni mon, duæ san mai, tres centum vero ex istis monetis faciunt nondum dimidium argenteum; mille vero ex prædictis monetis vocant, icquan, jicquan, verò decem mille &c.

70

Còreua ica fòdo ni suru, quantum valet hoc vel, ica fòdo ni vru, quanti pretij est & venditur? ni momme suru, decem argenteos valet, ni mòmmè ni iàsui, plus duabus dragmis vendi potest: vel duabus dragmis si vendatur est vile.

Annueratio mensurarum tam rerum liquidarum, quam non fit postposito, xò, numeralibus ad faciendam mensuram modij: v.g. ixxo, vna, nixo, duæ, sango, tres: decem verò dicunt, itto, postposito, to, nitò, viginti, sando, triginta: vnam vero dicunt, ittò, quã diuidunt adhuc in decem partes, quàrum annueratio fit postposito go, numeralibus v.g. ichĩgo, vna, nĩgo, duæ, sango tres, ixxò gõgo, una mensura & dimidia ex mensura, fatto, octoginta mensuræ existis: centum verò dicunt, ichi cocu, postposito còcu, numeralibus, ni còcu, ducentæ, sangocu, trecentæ jiccòcu, mille, xèngocu, decem mille, ichi mangocu, centum mille.

Annueratio mensuræ statuum hominis fit postposito, fitò, numeralibus, iomi, v.g. fitò firò, vna: futa firò, duæ, jippiro, decem: mensuram verò palmorum faciunt postposito, xacu, numeralibus, coie, v.g. ixxacu, vnus palmus seu tertia quam Hispani vocant sanjacu, tres, goxacu, vero facit vnum statum qui vocatur vt dictum est, fito firo, sex vero ex mensuris quæ vocatur, xàcu, & est tertia, faciunt mensuram unam quæ uocatur, icqen, una, nicqen, duæ, jicqen, decem, sanguen, tres: ex sexaginta uero ex istis fit alia mensura quam uocant, icchó, idest unus callis, niccho duo, jicchio decem, sangio, tres: ex sexaginta uerò tribus ex istis fit una leuca seu miliare ex miliaribus partis superioris Iaponiæ, quod uocant, ichiri, postposito, ri, numeralibus, coie: niri, duo miliaria, sanri, tria, gòri, quinque, júri, decem, iori, quatuor: quia xiri, significat anum, fan michi, dimidiam leucam dicunt: u.g. iòco fan miqi tate ichirì, uia recta habet una leucam; ex transuerso uero dimidiam faba icqen, latitudo est sex tertiarum io fo futa firo, habet duos status in quadro.

Numeri cardinales primus secundus &c. fiunt postposito, ban numeralibus, coie, u.g. ichi ban, primus, niban secundus ad significandum uerò terminum additur, me, prædictis: u.g. xiban me, quartus: fit etiam numerus cardinalis anteponendo, dai, numeris, coie: u.g. daiichi, primus, daini,

71

secundus, &c.

Annumeratio duplicium sit postposito, bai, numeralibus: u.g. ichi bai, duplum, nibai triplum, sanbài, quadruplum, fiàcuzôbai, centuplum.

Annumeratio partium ex tot una, fit anteponendo numeralia ad, buichi, u.g. ni buichi, ex duabus partibus una, san buichi ex tribus una.

Ad decimandum uerò postponitur, vâri, numeralibus: u.g. ichi vâri; ex decem partibus una, xi vâri gobu, ex decem partibus quatuor & dimidiam, ju buichi, autem coincidit cum, ichi vâri.

Numeratio remorum arcabuserum & eorum quæ sunt longa ut ligna fit postposito, chõ, numeralibus: u.g. icchó unum, nichó, duo, sangio, tria, jichió, decem.

Annumeratia piscium & lignorum ad comburendum &c. fit postposito con, numeralibus: u.g. iccon, unus sangon tres jiccon, decem, fiaccon, centum, fiacu go ju sangon, centum quinquaginta tres: tot prendidit Sãnctus Petrus & cum tanti essent non est scissum rete.

Annumeratio foliorum papiri, uittarum argenti &c. fit postposito mai, numeralibus: u.g. ichi mai, una, camì gomai quinque folia papiri.

Annumeratio tabulatorum quæ sunt pauimenta domus fit postposito, cai, numeralibus: u.g. nicai, unus, sangai duo, xicai tres, gocai quatuor sicut habent domus Matriti.

Annumeratio uerò uasorum et calicum quibus bibunt fit postposito, fai, numeralibus: u.g. ippai, unus potus, uel unum haustum, ni fai duo, sanbai tria, jippai, decem etc.

Annumeratio telarum ex sericis: u.g. et aliorum similium fit postposito, tan, numeralibus: u.g. irtàn, unum, ni tan, duo, sandan tres, jittan decem, xichitan bunè, uocant nauigium quod uelo petit septem.

Dicitur etiam postposito, mai, numeralibus: u.g. gomai, quinque, gomai bunè, nauicula quæ pro uelo petit quinque.

Annumeratio animalium quadrupedum fit postposito, fiqi, numeralibus: u.g. ippiqi, unum nifiqi, duo sanbiqi, tria roppiqi, sex jippiqi, decem, fiappiqi, centum, xenbiqi, mille.

72 *Annumeratio imaginum, picturarum, & medicinarum fit postposito, fucu, numeralibus: v.g. ippùcu, vna, nifucu, duæ sanbucu, tres, roppucu, sex, jippucu, decem; ita annumerãtur etiam acus.*

Annumeratio librarum fit postposito qin, numeralibus: v.g. icqin, vna libra, niqin, duæ, sanguin, tres, ròcqin, sex, jicqin decem, fiàcqin, centum: xenguin, mille.

Annumeratio missarum, & congregationum hominum fit postposito, za, numeralibus: v.g. ichi za, vna niza, duæ, sanza, tres; juza, & melius, tòza, decem.

Annumeratio saccorum orizæ, aut tritici etc. fit postposito, fiô, numeralibus: v.g. ippiô, vnus, ni fiô, duo sanbiô, tres, xi fio, quatuor, roppio, sex, jippio, decem, fiappio, centum, xenbiô, mille.

Annumeratio lignorum, arundinum, acuum, fit postposito fon, numeralibus: v.g. ippon, vnum, ni fon, duo, sanbon, tria, roppon, sex, jippon, decem, fiàppon, centum, xenbôn, mille.

Annumeratio fasciculorum fit postposito va, numeralibus: v.g. ichi va, vnus; ni ua, duo, sanba, tres, jippa; decem júichi va; vndecim; ni jippa; uiginti.

Annumeratio onerum seu sarcinarum; quas equi portant; fit postposito; só; numeralibus: u.g. issó unum; niso duo; sanzó tria; jisso; decem: eodem modo numerantur illa instrumenta quæ uocantur; biobu; duo enim seu par ex illis uocatur; issó; etc.

Annumeratio uero eius quod uulgo dicimus mano de papel fit postposito, giô; numeralibus: u.g. ichi gio; una nigio; duæ, sangiô tres; usque ad decem quæ sit postposito; socu, numeralibus: u.g. issocu decem, seu vna quæ uulgo uocatur media resma, ni socu; viginti quæ erit resma integra cum ista particula; socu postposita numeralibus annumerant etiam par calceorum: u.g. issô cu, par calceorum.

Annumeratio substantiarum fit postposito, tai, numeralibus: u.g. ittai, una; nitai duæ; sandai; tres; Deus no von tocoro va goittai de gozaru; Deus in quantum Deus est vna substantia et essentia.

73 *Annumeratio capitulorum fit postposita cagiô, numeralibus: v.g. iccagiô vnum, nicagio duo, sangagio tria, roccagio sex, fiaccagio, centum.*

K

Annumeratio guttarum fit postposito, tèqi, numeralibus: v.g. ittèqi, vna gutta, jitteqi, decem: idem fit postposito, xizzucu numeralibus, iomi; v.g. fito xizzucu, vna &c. debet auferri, tçu, a numero vt videtur.

Annumeratio paxillorum quibus comedunt, & eorum quæ bina & bina portantur, fit postposito, tçui, numeralibus: v.g. itçui, vnum par, jittçui, decem.

Annumeratio sarcinarum hominum fit postposita, ca, numeralibus: v.g. icca vna, nica duæ, sanga, tres.

Annumeratio librorum fit postposito, quan, numeralibus: v.g. icquan vnus, niquan duo, sanguàn tres, ròquan sex, jiquan decem.

Ad interrogandum uerò anteponitur, nan, nominibus mutatis vel non literis sicut in numero tertio: v.g. àno mmadòmo va nanbiqi zo? quot sunt illi equi?

Annumeratio regnorum fit postposito, cacocu, numeralibus: v.g. icca cocu, vnum, ni cacocu duo,

sangacocu tria, jiccacocu, decem: regna verò diuiduntur in prouincias seu districtus quos vocant postposito, gun, numeralibus: v.g. ichigun, vna prouincia, nigun, duæ, sangun, tres &c.

Sermones vero & exhortationes annumerantur postposito, dan numeralibus: v.g. ichi dan, vnus sermo vel concio, verba vero annumerantur postposito, gon, vel guen, numeralibus: v.g. ichigon vnum, sanguen tria verba.

Postposita particula, zzutçu, numeralibus tam, coie, quam iomi, fit sensus binus, a, um, v.g. ichinin ni vxi sanbiqi zzutçu vo toraxeta, vni dedit tres vaccas, ichinin zzutçu saqe sànbài zzutçu vo nomarèta, vnusquisque bibit tria hausta vini.

Ad loquendum diuisiue duo vel tria: v.g. copulant duo numeralia: v.g. xïgonin, quatuor vel quinque homines, cætera ex his elicies.

Particulæ honoris sunt quatuor, vo, von, go, mi, duæ primæ iunguntur vocabulis, iomi, vltimæ verò iunguntur vocabulis, coie, siue chinensibus: vltima est honoratior & illa vltimur ad loquendum de rebus diuinis: v.g. midexi tachi, discipuli Christi Domini, goichi nin vocoite cudasarei, mittatis obsecro vnum ex dominis.

74 Verba verò quæ sequuntur etiam si habeant particulas honoris; habent se tamen ex parte loquentis; honorem verò important in quantum personam cum qua loquimur vel de qua loquimur attingunt: v.g. go focò, quod significat seruitium, von furu mài, quod est conuiuium, von cotôba, quod est verbum seu sermo, von monõ gatàri, quod est conuersatio, von natçucaxij, vel von nocori vo voi, habere quod Lusitani vocant saudades vel Hispani cariño, von tòri auaxe, quod est intercessio, von mi mai, quod est visitatio, von chà, quod est quidam potus quo inuitant, go dancó, quod est consultatio seu congregatio ad consilium capiendum, von rei, quod est gratiarum actio, von busata, quod est defectus in vrbanitate, vomòtenaxi, quod est bene & laute tractare, go chiso, quod est æstimatio, go iqen, quod est consilium v.g. fabacari nagara go iqen vo moxitài, & si sit inuerecundum & indecens volo tamen consilium tibi dare &c.

Aliquæ regulæ coniugationum in scriptura librorum.

Aliquando fit verbum affirmatiuum cum præsentis negatio supra posito; ablato u, in quo finitur: v.g. oracio vo tçutomen tòqi va, quãdo habeo orationem, xòsa vo tçutotmèn tàme ni va, ad exequendum opus, michĩ biqi tama van to voboxi mexi, ad illum deducendum &c.

Ad futurum affirmatiuum additur particula, bèqi, affirmatio supraposito ablato, ru, & ad futurum negatiuum additur, bècarazu, affirmatio: v.g. mòsu beqi, dices, mòsu beqarazu, non dices: si vero oratio finitur in futuro, bèqi, conuertitur in hexi.

Infinitiuum futuri fit addito, còto, futuro: v.g. iòmu bèqi coto, subiunctiuum fit postposito, qerèba, radicibus verborum v.g. sugure qerèba.

Gerundium in do fit postposito, te, radicibus: v.g. qiqi tamaite.

Verbum substantiuum in scriptura librorum est, nàri u & qeri u, & si in illo finitur oratio est in radice: v.g. sadàme naqi io no ixei nari, est dignitas mundi qui non habet stabilitatem.

75 Præteritum est postposito, ari, u, radicibus: v.g. sũguretaru, si verò oratio in illo finitur remanet, ari, u, in radice: v.g. sũguretari. K2

Præteritum plusquam perfectum est postposito nari, præsentis: v.g. àgue tamo nari, adorauerant.

Si forte fuerint aliquæ aliæ regulæ in librorum scriptura erunt ita faciles quod facillimo negotio illas consequentur qui in lingua Iaponica fuerint tam prouecti, vt iam eius librorum lectioni possint vacare.

L A V S D E O.

ERRATA SIC CORRIGE.

Primus numerus paginam, secundus lineam indicat.

The listed errors have been corrected in the text and marked with a solid underline. Other errors and anomalies are marked with a dotted underline.

pag. 3. linea 2. iu. lege in.

7.25. niffion. l. niffon.

10.7. goraru. l. gozaru.

14. & 15. accentus supra, o, sunt acuti & debent esse graues.

16.5. mainnen. l. mainen.

19.24. loca. l. loco.

24. antepenultima. de gozate. l. de gozatte.

28.12. ègue l. àgue.

33.22. fucacarananda. l. fucacarananda.

33.28. cuuaav l. cuvazu.

34. *antepenultima*. incadeca. *l.* icãdeca.
 36. *penultima*. voi cotaranu. *l.* vo cotaranu.
 39.25. cu vanu. *l.* cui maraxenu.
 40. *antepenultima amittit*. *l.* *admittit*.
 43.10. *anteposita particula*. na. *l.* *postposita particula*. va.
 42.32. nobrou. *l.* noboru.
 42.11. vqetaam vari. *l.* vqe tamavari.
 48. *vltima*. vosorozij. *l.* vosoroxij.
 49.1. vosoroxi. *l.* vosoroxij.
 49.26. *significat*. *l.* *significant*.
 50.10. doco. *l.* coco.
 51.3. Poca. *l.* foca.
 57.26. teugu. *l.* tengu.
 60.5. tocude. *l.* tocorõde.
 60.19. vo xite. *l.* coxite.
 60.26. mate. *ommittatur et non legatur*.
 61.34. ãgne. *l.* ãgue.
 64.15. ni va qenbut. *l.* ni va vo qenbut.
 64.19. genzan. *l.* guenzan.
 67.14. iuni, iusan. *l.* juni, jusan.
 70.31. culum. *l.* anum.

Notes on Spelling and Punctuation:

Latin:

All variation between u and v, i and j is as in the original.

In “potest ne” and similar forms, “ne” is always printed as a separate word. Conversely, “idest” is printed as a single word.

Punctuation and capitalization are as in the original *except*:

“.” (period / full stop) followed by a lower-case letter was changed to : (colon) unless a comma was clearly called for.

Missing or inappropriate punctuation at paragraph-end or in the abbreviation “v.g.” was changed to “.”

Japanese:

The translation of this text is currently in preparation at Project Gutenberg. It was consulted to clarify long-s ambiguities and to resolve some uncertainties in accentuation, primarily ô : õ. There was no attempt to make the forms consistent or correct, or to regularize word/morpheme breaks.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ARS GRAMMATICAE IAPONICAE LINGUAE

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
 THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
 PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the

terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form.

However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and

credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.